

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Narva kolledž
Õppekava „Koolieelse lasteasutuse õpetaja mitmekeelses õppekeskkonnas“

Anna Grigorjeva

**LASTEAIAÕPETAJATE ARUSAAMAD
ETTEVÕTLIKKUSEST JA NENDE ROLLIST
ETTEVÕTLIKU MÕTLEMISE ARENDAMISEL
EELKOOLIEALISTEL LASTEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Kerda Eiert, MA

Narva 2026

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Anna Grigorjeva

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Lasteaiaõpetajate arusaamad ettevõtlikkusest ja nende rollist ettevõtliku mõtlemise arendamisel eelkooliealistel lastel”, mille juhendaja on Kerda Eiert, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Anna Grigorjeva

5.04.2026

Autorluse kinnitus

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kasutatud kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Anna Grigorjeva
/allkirjastatud digitaalselt/

SUMMARY

Kindergarten teachers' perceptions of entrepreneurship and the role in developing entrepreneurial thinking in preschool children

Modern society is changing rapidly and it is important already at the pre-school age to develop in children proactivity, sense of responsibility, creativity and problem-solving skills, all of which is related to entrepreneurial thinking. A kindergarten teacher has a key role to play in this process. The teacher creates a developing environment and serves as an example to the child.

The theoretical part of this study is based on the concept of entrepreneurial competence as a broad life skill that encompasses personal, social, and practical skills, rather than merely business management. The framework used includes the entrepreneurial competence model of the “Edu ja Tegu” program, the European EntreComp, as well as the approaches of L. Vygotsky (*zone of proximal development*), Wood, Bruner, and Ross (*scaffolding*), and A. Bandura (*social-cognitive theory and self-efficacy*). The aim of the study is to examine the role of kindergarten teachers in developing entrepreneurial thinking in preschool-aged children, as well as to analyze how they understand, evaluate, and accept this role, and to what extent they are willing and able to fulfill it.

Three research questions were formulated concerning (1) kindergarten teachers' understanding of their role in fostering entrepreneurial thinking, (2) their willingness and ability to use relevant methods, and (3) their competencies and support needs.

The empirical part is based on a quantitative, anonymous survey conducted using Google Forms among 96 teachers at municipal kindergartens in Tallinn. The survey consisted of 21 questions and covered background information, perceptions of entrepreneurial thinking, assessments of roles and competencies, as well as the methods used and development needs.

The results showed that most kindergarten teachers understand entrepreneurial thinking as a holistic competency linked to initiative, collaboration, creativity, and responsibility, rather than solely to business activities, although some respondents appeared to confuse the concepts of “entrepreneurial thinking” and “entrepreneurship.” Teachers identified courage as the most important quality to develop in preschool-aged children, viewing it as the

foundation for activity, trying new things, and a willingness to make mistakes. Teachers highly value their role in shaping children's entrepreneurial thinking and consider the development of related qualities an important part of their work.

The research also identified kindergarten teachers' need for additional support and professional development in methods for fostering entrepreneurial thinking, planning and evaluating relevant activities, and creating a supportive professional environment. This aligns with Bandura's concept of self-efficacy: accumulating successful experiences and receiving support from colleagues and leadership boost teachers' confidence and increase the likelihood of sustained use of entrepreneurial approaches. The practical significance of this work lies in the fact that its findings can be incorporated into the planning of training and professional development programs for educators, as well as in the development of instructional materials.

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	7
1.ETTEVÕTLIKKUS JA ETTEVÕTLIK MÕTLEMINE EELKOOLIEAS.....	9
1.1 Ettevõtlikkuse mõiste ja olemus.....	9
1.2 Ettevõtlik mõtlemine eelkoolieas.....	11
1.3 Lasteaiaõpetaja roll ettevõtliku mõtlemise arendamisel.....	13
1.4 Ettevõtlikkust toetavad õppemeetodid lasteaias.....	16
2.UURIMISTÖÖ METOODIKA.....	20
2.1. Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused.....	20
2.2. Meetodi valik ja kirjeldus.....	20
2.3 Valimi moodustamine ja kirjeldus.....	21
2.4 Uurimisprotseduuri kirjeldus.....	23
2.5 Andmeanalüüs.....	24
3. UURIMISTULEMUSED JA ANALÜÜS.....	25
3.1 Õpetajate arusaamad ettevõtlikkusest ja oma rollist selle arendamisel.....	25
3.2 Õpetajate tahe ja võimalused kasutada ettevõtlikkust toetavaid meetodeid.....	29
3.3 Õpetajate pädevused ja arenguvajadused ettevõtlikku mõtlemise toetamisel.....	31
3.3.1 Enesehinnang ja planeerimiskindlus.....	31
3.3.2 Kergete ja väljakutsuvate oskuste profiil.....	33
3.3.3 Takistused.....	34
3.3.4 Toetusvajadused.....	35
3.4 Arutelu.....	37
KOKKUVÕTE.....	40
KASUTATUD KIRJANDUS.....	42
LISA.....	45
Lisa 1.....	45
Lisa 2.....	51

SISSEJUHATUS

Tänane ühiskond muutub kiiremini kui kunagi varem - tehnoloogia areneb, tööturu nõuded on uudsed ning vanad haridusmodelid, kus laps vaikselt istub ja kuulab, ei ole enam piisav. Oodatakse, et inimesed saavad teha omapoolseid otsuseid, leida lahendusi keerulistele olukordadele ja tegutseda julgelt ka juhtudel, kui tulevik on ebakindel. Neid omadusi - algatusvõimet, loovust, vastutustunnet ja probleemide lahendamise oskust - seostatakse ettevõtlikkusega ja need omadused peaksid hakkama arenema juba lasteaias. (Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine Eestis, 2018, lk 7-9, 13, 44-48).

Alushariduse riiklik õppekava toob selgelt välja, et laps peaks olema õppe- ja kasvatustegevuses aktiivne osaleja, kes teeb valikuid, katsetab ja õpib kogemuste kaudu (ARÕK, 2025). Eesti ettevõtlikkuse raamdokument (Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine Eestis, 2018, lk 13) rõhutab, et ettevõtliku mõtteviisi kujundamine on protsess, mis saadab inimest kogu elu jooksul ning algab juba varases lapsepõlves.

Ettevõtlikkus või ettevõtlikkusele suunatud mõtteviis on rakendatav erinevates eluvaldkondades ja toetab inimese isiklikku arengut, aktiivset osalemist ühiskonnas ning toimetulekut tööturul nii palgatöötaja kui ka iseendale tööandjana.

Lasteaiaõpetaja roll on ettevõtlikkuse arendamise protsessis määrav. Tema ei ole enam pelgalt teadmiste edastaja - ta on keskkonna looja, suunaja ja eeskuju, kelle hoiakud ja arusaamad peegelduvad otseselt laste käitumises ja arengus (Kinos & Pukk, 2010). Kaasaegne arusaam õpetaja kutsekompetentsist rõhutab, et õpetaja ülesanne on luua vaimselt ja emotsionaalselt turvaline, loovust ja iseseisvust toetav õpikeskkond, kus lapsed saavad ise katsetada, otsustada ja võtta vastutust (Õpetaja kutsestandard, tase 6, 2025). Seega ei ole oluline mitte ainult see, mida õpetaja teeb, vaid ka see, kuidas ta mõistab iseennast, oma rolli ja ettevõtliku mõtteviisi sisu.

Uurimisprobleemina käsitletakse vajadust välja selgitada, kuidas lasteaiaõpetajad mõistavad, hindavad ja aktsepteerivad oma rolli ettevõtliku mõtlemise arendamisel eelkooliealistel lastel ning mil määral nad on valmis seda rolli täitma ja omavad selleks vajalikke teadmisi ja kompetentse.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on uurida lasteaiaõpetajate rolli eelkooliealiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamisel ning analüüsida, kuidas nad seda rolli mõistavad,

hindavad ja aktsepteerivad ning milline on nende valmisolek ja pädevus selle elluviimiseks.

Eesmärgi saavutamiseks on sõnastatud järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas mõistavad ja hindavad lasteaiaõpetajad oma rolli eelkooliealiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamisel?
2. Kui suur on õpetajate tahe ja võimalused kasutada oma töös õppemeetodeid, mis soodustavad eelkooliealiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamist?
3. Millised on õpetajate hinnangul nende pädevused ja arenguvajadused ettevõtliku mõtlemise toetamisel?

Uuring viidi läbi kvantitatiivse ankeetküsitlusena Tallinna munitsipaallasteaedade õpetajate seas. Küsimustik koostati Google Forms abil ning sellele vastas kokku 96 lasteaiaõpetajat, kes töötavad 1,5–7-aastaste lastega. See valim annab ülevaate ettevõtlikkuse mõistmisest ning ettevõtliku mõtlemise arendamisega seotud hoiakutest ja õpetajate valmisolekust ning tajutud pädevusest Tallinna eelkoolihariduse kontekstis.

Käesolev töö koosneb kolmest põhiosast. Esimeses peatükis antakse teoreetiline ülevaade ettevõtlikkuse ja ettevõtliku mõtlemise olemusest eelkoolieas, uuritakse lasteaiaõpetaja rolli ning ettevõtlikkust toetavaid õppemeetodeid. Teises peatükis kirjeldatakse uurimistöö metoodikat: uurimistöö eesmärki ja uurimisküsimusi, valimi moodustamist, andmete kogumist ja andmete analüüsi põhimõtteid. Kolmandas peatükis esitatakse uurimistulemused ja nende analüüs. Töö lõpus, peatükis Kokkuvõte on peamised järeldused, praktilised soovitused ning ettepanekud uurimistöö edasiseks arendamiseks.

1.ETTEVÕTLIKKUS JA ETTEVÕTLIK MÕTLEMINE EELKOOLIEAS

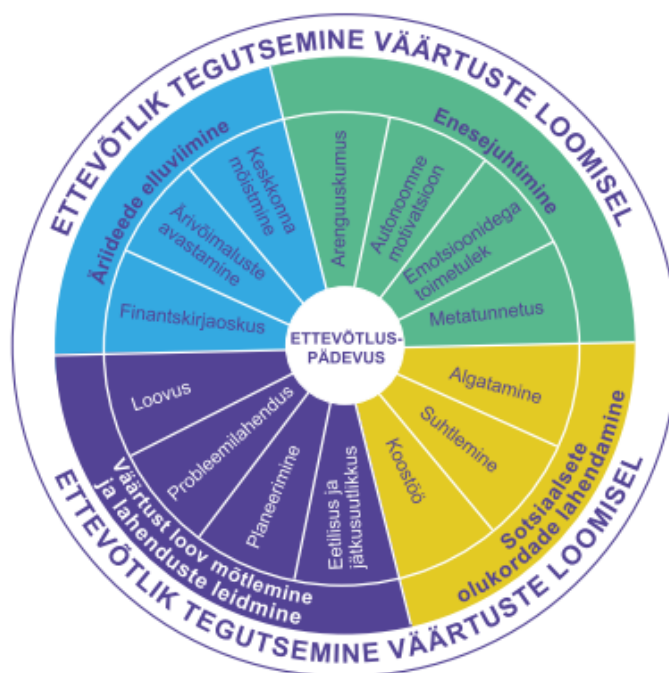
1.1 Ettevõtlikkuse mõiste ja olemus

Teaduskirjanduses puudub ühtne definitsioon mõistele “ettevõtlikkus” (Ehrlin, Insulander & Sandberg, 2015), mistõttu seostatakse seda igapäevakeeles sageli erinevate tähendustega.

Inimesed ei määratle tihti sõna tähendust õigesti, mis viib sisu valele mõistmisele. Ettevõtlikkus on pigem isikuomadus, julgus ja tegutsemistahe, aga ettevõtlus viitab majandustegevusele ja oma ettevõtte loomisele. Õunapuu (2015) rõhutab oma artiklis, et ettevõtlikkust seostatakse ekslikult vaid ettevõtlusvaldkonnaga. Ettevõtlikul inimesel on oluline elus hakkama saamine üldiselt, rõhutamata vanust või eluvaldkonda.

Rootsis viidi läbi uuring kolmes lasteaias Ehrlini, Insulanderi ja Sandbergi (2015) poolt 3-5-aastaste lastega. Selgus, et ettevõtlikku õppimist mõistsid õpetajad kolmel erineval viisil: loodusteadus ja tehnoloogiana, ettevõtlikkusena ja isikliku arenguna. Nende tulemused kinnitavad, et laste ettevõtlikkus, hoiakud ja käitumise arendamine on lasteaias sobiv keskkond, kuid üht ja teistmoodi esineb nii võimalusi kui ka kitsendusi (Ehrlin, Insulander & Sandberg, 2015). Eesti kontekstis ongi segadust tekitavaks asjaoluks mõistete “ettevõtlus” ja “ettevõtlikkus” tõlgendamine, mida haridusvaldkonnas tihti kasutatakse üksteise asemel. Käesolevas töös lähtutakse ettevõtlikkuse mõistest kui laiapõhjalisest pädevusest, mis hõlmab paindlikkust ja probleemilahendusoskust, iseseisvust, algatusvõimet ja loovust. Nende oluliste omaduste kujunemine algab juba lasteaias ja seda toetab lasteaiaõpetaja.

Praktiliseks töövahendiks nii õpetajatele kui ka hariduse korraldajatele on Eesti ettevõtluspädevuse mudel, mis on välja töötatud programmi Edu ja Tegu raames (Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine Eestis, 2018). See mudel koosneb neljast pädevusvaldkonnast: enesejuhtimine, loov mõtlemine ja lahenduste leidmine, sotsiaalsete situatsioonide lahendamine ning äriideede elluviimine, mis on omakorda jaotatud 14 alapädevuseks (Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine Eestis, 2018, lk 5) (joonis 1).

Joonis 1. Ettevõtluspädevuse mudel. (Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine Eestis, 2018, lk 30).

Oma ülevaates analüüsis Naumann (2017, lk 152) 33 teadusartiklit ja jõudis järeldusele, et uurijad kirjeldavad ettevõtlikku mõtteviisi atribuutide osalise dubleerimise kaudu, kuid üldist definitsiooni pole siiani saavutanud. Käesolevas ülevaates tuuakse esile kaks peamist lähenemisviisi: iseloomujoontel põhinev lähenemine, mille raames kirjeldatakse ettevõtjat teatud isikuomaduste (enesekindlus, initsiatiiv, julgus) abil, ning kognitiivne lähenemine, mis on suunatud ettevõtliku mõtlemise protsessidele. Kognitiivse lähenemisviisi raames eristatakse kahte atribuutide tasandit: tuumikuatribuudid, mis väljenduvad käitumises ja on kergemini tuvastatavad ning metakognitiivsed atribuudid, mis hõlmavad inimese teadlikkust oma mõtlemisprotsessidest ja võimet neid juhtida (Naumann, 2017, lk 154-161).

Eesti mudel on sarnane Euroopa Liidu ettevõtluspädevuse alusdokumendile *EntreComp*, mis on üks tunnustatumaid ettevõtluse kirjeldamise aluseid rahvusvahelisel tasandil. *EntreComp* jagab ettevõtluspädevust kolme valdkonda: ideed ja võimalused (*Ideas and Opportunities*), ressursid (*Resources*) ja tegevused (*Into Action*). Üldiselt hõlmab see raamistik 15 erialast omadust, mida saab rakendada kõigis eluvaldkondades - nii isikliku arengu, ühiskonnaelus osalemise kui ka töölus (Bacigalupo et al., 2016, lk 8-12). See universaalsus on ka põhjus, miks ettevõtlikku lähenemist käsitletakse tänapäeval valdkondadevahelise teemana haridusvaldkonnas, mitte iseseisva erialakoolituse

valdkonnana. *EntreComp* kirjeldab ettevõtlikkust kui elukestvat kompetentsi, teeb kindlaks, millised on need elemendid, mis muudavad kellegi ettevõtlikuks ja kirjeldab, et luua ühine viide ettevõtliku õppega tegelevatele algatustele.

“Ettevõtlikkus on see, kui tegutsed võimaluste ja ideede järgi ning muundad need teiste jaoks väärtuseks. Loodav väärtus võib olla rahaline, kultuuriline või sotsiaalne” (Bacigalupo jt, 2016, lk 10, autori tõlge).

1.2 Ettevõtlik mõtlemine eelkoolieas

Koolieelses eas omandatud haridust võib käsitleda kui investeringut tulevasse ellu. Paljud alushariduse olulisusele viitavad uuringud on ühel meelel, et eelkooliealise hariduse kvaliteet mõjutab otseselt inimese tulevase hariduse, töö ja sotsiaalse elu kvaliteedi edukust (Murray, 2024, lk 47). Mõiste „ettevõtlikkus“ ulatub kaugemale traditsioonilisest rõhuasetusest ettevõtete loomisele ning hõlmab laiemat oskuste ja mõtteviisi kogumit, mis on vajalikud innovatsiooni ja probleemide lahendamiseks erinevates kontekstides. See lähenemisviis rõhutab kogemusõppe tähtsust, lapsele suunatud õpet, mis toimub mängu ja aktiivse keskkonnaga suhtlemise kaudu ning on eriti oluline alushariduses, kus eesmärgiks on kujundada juba varasest east alates iseseisvust, enesekindlust ja loovust (Murray, 2024, lk 38-40). Varasemad uuringud kinnitavad, et ettevõtlikkuse oskuste, nagu algatusvõime, loovus ning probleemilahendusoskuse, varajane arendamine on laste tervikliku arengu seisukohalt väga vajalik (Murray, 2024, lk 47; Ehrlin, Insulander & Sandberg, 2015, lk 156-157). Ehrlin, Insulander ja Sandberg (2015) leidsid, et laste poolt kontrollitud tegevused ja tähenduslikud õpisiituatsioonid mõjutavad positiivselt ettevõtlikkuse kujunemist, samas kui läbimõttlemata pedagoogiline tegevus takistab seda arengut (Ehrlin, Insulander & Sandberg, 2015, lk 157-158). Samas rõhutavad autorid, et ettevõtlik lähenemine ei sobi kõigile lastele ühtmoodi. Lastele, kes ei soovi olla aktiivsed või kellele pidevad rühmade vahetused on ebamugavad, on vaja õpetaja eritähelepanu, et aidata neil sellise tööviisiga järk-järgult harjuda (Ehrlin, Insulander & Sandberg, 2015, lk 158).

Eesti kontekstis on leitud, et ettevõtlikkuse arendamise järjepideva toetuse puudumisel muutuvad noored passiivseks, keskkond, mis ei soodusta omaalgatust ja loovust, pidurdab nende arengut juba varasest east alates (Eesti Uuringukeskus, 2025, lk 13). Seetõttu rõhutatakse, et ettevõtlikkuse arendamine peaks algama juba lasteaias, kuna just seal pannakse alus inimese peamistele põhihoiakutele ja oskustele (Eesti Uuringukeskus, 2025,

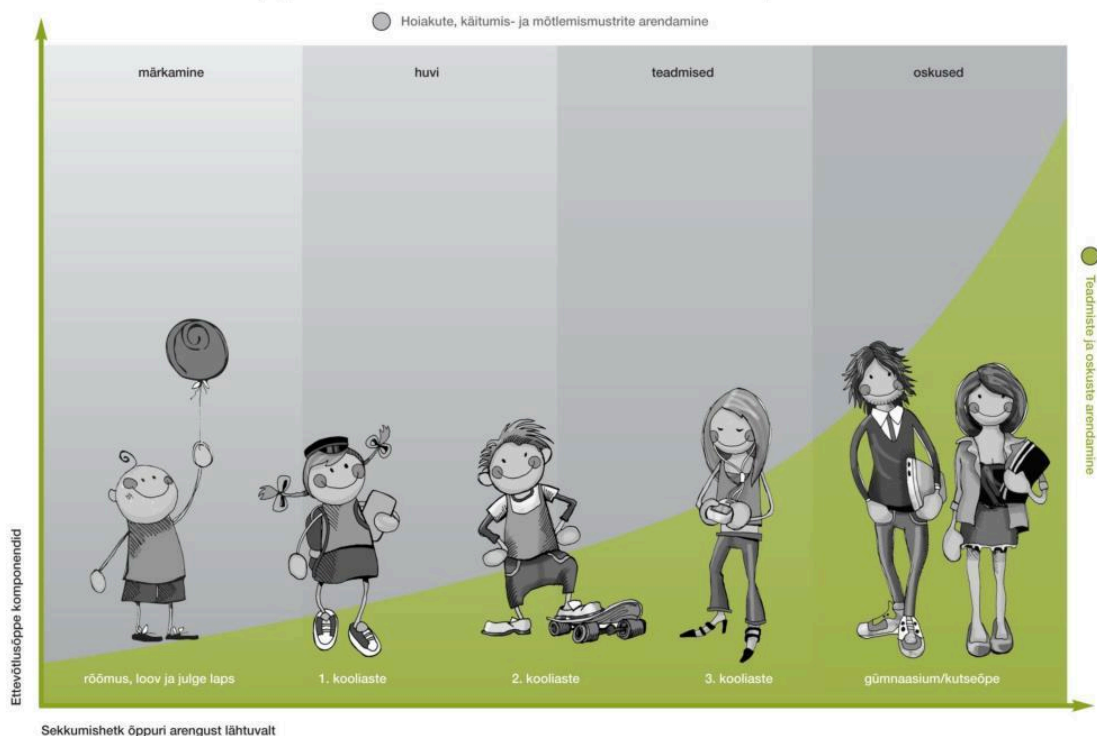
lk 47).

Ettevõtlikkuse arendamisest rääkides tuleb muidugi aru saada, kas see õpe on eelkooliealiste laste kognitiivsete võimaluste ja võimete seisukohalt võimalik. Võib vaielda, et ettevõtlik mõtlemine on võimalik ainult hilisemast east (nt põhikool), kui lapsel on laiem silmaring, on rohkem kogemusi ja teadmisi. Kuid ettevõtlikkuse arendamist ei pea tingimata edasi lükkama kuni täiskasvanuea saabumiseni. Tegelikult peaks see areng algama juba varases eas laiapõhjalise ettevõtlikkuse ja kohati ettevõtluse definitsiooniga, mis on põimitud üle õppekava ja mis on asjakohane kõigile õpilastele, soovitavalt eelkoolis ja algkoolis (Lackéus, 2015, lk 7). Laps, kellele antakse võimalus katsetada, valida ja ise lahendusi leida, hakkab tasapisi mõistma, et ta suudab maailma mõjutada - ja just see tunne on ettevõtliku mõtteviisi tuumik (Kinos & Pukk, 2010, lk 71-74).

Arengupsühholoogia seisukohalt on eelkooliea vanus, umbes 1,5-7 aastat - lapse erandlik arenguperiood. Lev Vygotsky teooria kohaselt on selle perioodi jooksul lapse lähima arengu tsoon (*zone of proximal development*) eriti lai, mis tähendab, et koos täiskasvanuga või ühe eakaaslase toel saab laps lahendada ülesandeid, mida ta üksi lahendada ei saa (Vygotsky, 1978, lk. 86-87). See ei ole lihtsalt kognitiivne tähelepanek, see on pedagoogiline kutse tegutseda. Õpetaja, kes loob lapsele mõnevõrra keerulisi, kuid teostatavaid ülesandeid, toetab samaaegselt lapse enesekindlust ja ka tema ettevõtliku mõtteviisi arengut.

Lisaks eeltoodule olemasolev ettevõtlusõppe edendamise kava, mille koostamisel on eeskujuks võetud Šoti, Norra, Soome jt riikide ettevõtlushariduse korraldus ning kaasatud erinevad hariduse valdkonna eksperdid. Kava näitab, et alusharidus keskendub ettevõtlusõppe kaudu laste ettevõtlikkuse toetamise ja kujundamisele, olles eelkooliealiste laste täisväärtuslik haridusmudeli osa.

See tähendab hoiakute ja omaduste kujundamist ("Olen ettevõtlik!", 2010, lk 3). Joonisel 2 on näidatud, et ettevõtlikkuse arendamine algab juba alushariduses teadlikkuse ja huvi tasandil ning areneb järk-järgult teadmisteks ja oskusteks kõigil haridustasanditel (joonis 2).

Joonis 2. Ettevõtlusõppe sisumudel lähtuvalt õpilase vanusest. (“Olen ettevõtlik!” Ettevõtlusõppe edendamise kava, 2010).

Alushariduse riikliku õppekava kohaselt lähtub õppimine ja õpetamine üldõpetuse põhimõtetest ning toimub lapse lähima arengu tsooni piires. Õpitulemusi vaadeldakse väljundipõhiselt, hinnatakse muutusi lapse käitumises, teadmistes, hoiakutes ja oskustes. Laps ei ole passiivne teadmiste vastuvõtja, vaid aktiivne osaleja: teda kaasatakse tegevuste planeerimisse, julgustatakse tegema iseseisvaid valikuid ja oma kogemusi analüüsima. Oluliseks peetakse lapse loomingulisuse, omaalgatuse ning hoiaku toetamist (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008, § 5).

1.3 Lasteaiaõpetaja roll ettevõtliku mõtlemise arendamisel

Vastavalt riiklikule lasteadeade programmile (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008) peavad lastega töötavad täiskasvanud juhendama, toetama ja õpetama lapsi nende arenguprotsessis ning looma tingimused, mis soodustavad nende arengut. See ei tähenda, et täiskasvanud peaksid lastele ütlema, mida ja kuidas teha, vaid pigem looma tingimused, kus lastel on ruumi eksperimenteerimiseks, vigade tegemiseks ja õppimiseks.

Üks olulisemaid teoreetilisi aluseid õpetaja rolli mõistmiseks on Lev Vygotsky lähima arengu tsooni teooria (1978). Selle teooria kohaselt on lähima arengu tsoon vahemaa selle

vahel, mida laps suudab teha iseseisvalt, ja selle vahel, mida ta suudab saavutada täiskasvanu või võimekama eakaaslase abiga (Vygotsky, 1978, lk 86-87). Õpetaja ülesanne on tegutseda selle vahemiku piires - mitte teha midagi lapse eest, vaid toetada teda seal, kus ta ise hakkama ei saa ja taganeda, kui laps on valmis iseseisvalt edasi liikuma.

See on seotud Wood, Bruner ja Rossi (1976) kirjeldatud tugisüsteemi ehk *scaffolding'u* mõistega. Autorid selgitavad, et täiskasvanud võtavad enda kanda need ülesanded, mis algselt ületavad lapse võimeid, võimaldades tal keskenduda sellele, mis on juba tema jõukohas (Wood, Bruner & Ross, 1976, lk 90). See toetus ei peaks aga olema pidev, lapse oskuste ja enesekindluse kasvades vähendab täiskasvanu oma rolli (Wood, Bruner & Ross, 1976, lk 90). See järkjärguline iseseisvumine on üks ettevõtliku mõtlemise arengu keskseid aluseid.

Raamatus “Õppemeetodid väärtuskasvatuse teenistuses - miks ja kuidas?” (2012, lk 11) räägivad Schihalejev ja Jung õpetaja rollist haridusprotsessis õpetaja enda väärtustest ja käitumisest tulenevalt. Õpilaste väärtushinnanguid ja suhteid määrab suuresti õpetaja käitumine ja suhtumine. Oluline on see, kuidas õpetaja lahendab erimeelsusi, kuidas ta korraldab koostööd, kas ta julgustab või mitte arutama ja kaaluma variante, kuidas ta küsimustele vastab ja tagasisidet annab. Kõige olulisem on aga tema suhtumine õpilasse. Õppimist seostatakse alati eetiliste ja moraalsete valikutega ning ükskõik millist meetodit kasutatakse, leiab see kajastuse õpetaja ja õpilase omavahelistes suhetes. Just selles osas on kujuneval õhkkonnal - olgu see siis soodne ja sõbralik, mitte pingeline ja vaenulik - tugev mõju õpilaste väärtustele.

Raamatus “Väärtuskasvatus õpetajakoolituses” (2011, lk 28-31) märgib Olga Schihalejev, et võrreldes teiste erialadega hõlmab iga õpetaja peale tegevuste eetiliste kaalutluste ka ametis sisaldavat nõuet käituda noortele inimestele eeskujuna.

Oma artiklis “Lapse arengu toetamisest uue alushariduse õppekava valguses” märgivad Saluvec, Peterson, Tuuling ja Kõöp, et haridus- ja kasvatuskeskkond hõlmab mitut omavahel seotud aspekti: füüsilist, psühholoogilist, sotsiaalset ja digitaalset. Selline keskkond ei ole staatiline, see muutub ja areneb pidevalt vastavalt laste vanusele, nende huvidele, vajadustele ja haridustegevuse teemadele. Lapse areng on paljuski seotud mitmekülgsede kogemuste saamisega. Varajases eas õpivad lapsed ümbritsevat maailma tundma eelkõige meeleeelundite kaudu, vaadeldes, katsudes esemeid, kuulates helisid,

tunnetades lõhnu ja proovides maitset. Sel põhjusel on eriti oluline luua tingimused, mis pakuvad lapsele võimalust saada erinevaid sensoorseid elamusi ja aktiivselt liikuda. Läbimõeldud hariduskeskkond stimuleerib lapsi aktiivsusele, uurimisele ja katsetamisele. Lasteaia territooriumil võib korraldada erinevaid tegevusalasid, mis toetavad füüsilist aktiivsust, loomingulist eneseväljendust, koosmängu ning rahulikke tegevusi üksinduses. Lisaks pakub selline keskkond võimalusi rollimängudeks, konstrueerimiseks, loodusega tutvumiseks ja kunstiliseks tegevuseks (Saluvee jt, 2026).

Keskkond, kus laps on, mõjutab ka tema enesehinnangu kujunemist. Kui laps tunneb toetust, näeb, et tema püüdlusi märgatakse ja väärtustatakse ning veendub, et ta on võimeline toime tulema erinevate ülesannetega, kujuneb tal tasapisi positiivne arusaamine iseendast. Turvalisuse ja usalduse õhkkond aitab kaasa suhtlemise, koostöö ja sotsiaalsete oskuste arendamisele (Saluvee jt, 2026).

Kõike eeltoodut peab tagama lasteaed, aga kas see tähendab, et see on õpetaja ülesanne? Õpetaja ei pea olema üksi selles raskes ülesandes, mis seisneb lastele kõikvõimalike väärtuste, sealhulgas ettevõtlikkuse pädevuse juurutamises. Eelmainitud artiklis rõhutavad autorid organisatsioonikultuuri tähtsust. Autorite arvates on vajalik edendada kõigil hariduslikel tasanditel osalemist, algatusvõimet, sõltumatust, probleemide lahendamist ja loovust ning innustada oma arvamuse ja tegutsemise põhjendamisel, uurimisel ja koostööl põhinevaid õpiharjumusi. Kaasavas, demokraatlikus ja osalemispõhises õpi- ja kasvukeskkonnas kuulatakse laste endi arvamust. Lapsed, õpetajad ja rühmameeskonnad arutavad omavahel õppe- ja kasvatuskorraldust ning ürituste ja vahendite valikut (Saluvee jt, 2026).

Seega, võttes arvesse õpetaja rolli tähtsust ja keskkonna olulisust lapse arengus, võib eeldada, et õpetajal on keskne roll lapse toetamisel. Schihalejev (2011, lk 30) rõhutab, et iga õpetaja kujundab õpilaste väärtushoiakuid paratamatult - olgu see tahtlik või tahtmatu. Setõttu on oluline, et õpetajad analüüsiks oma käitumist ja mõtleksid järele, milliseid väärtusisõnumeid nad igapäevaselt edastavad.

Õpetaja rolli käsitlemisel on oluline ka Albert Bandura sotsiaal - kognitiivne teooria ja selles kujunenud enesetõhususe kontseptsioon. Bandura (1997, lk 2–3) määratleb enesetõhususe kui inimese hinnangut oma võimele planeerida ja ellu viia tegevusi, mis on vajalikud soovitud tulemuste saavutamiseks. Õpetamise kontekstis tähendab see seda, kui

palju õpetaja usub, et tema tegevus mõjutab laste arengut. Mida kõrgem on õpetaja enesetõhusus, seda suurem on tõenäosus, et ta hakkab aktiivselt kasutama uusi õpetamismeetodeid, ei anna raskuste ees alla ning käsitleb probleemseid olukordi väljakutsetena, mitte ohtudena. See on eriti oluline ettevõtliku mõtlemise arendamisel lasteaias.

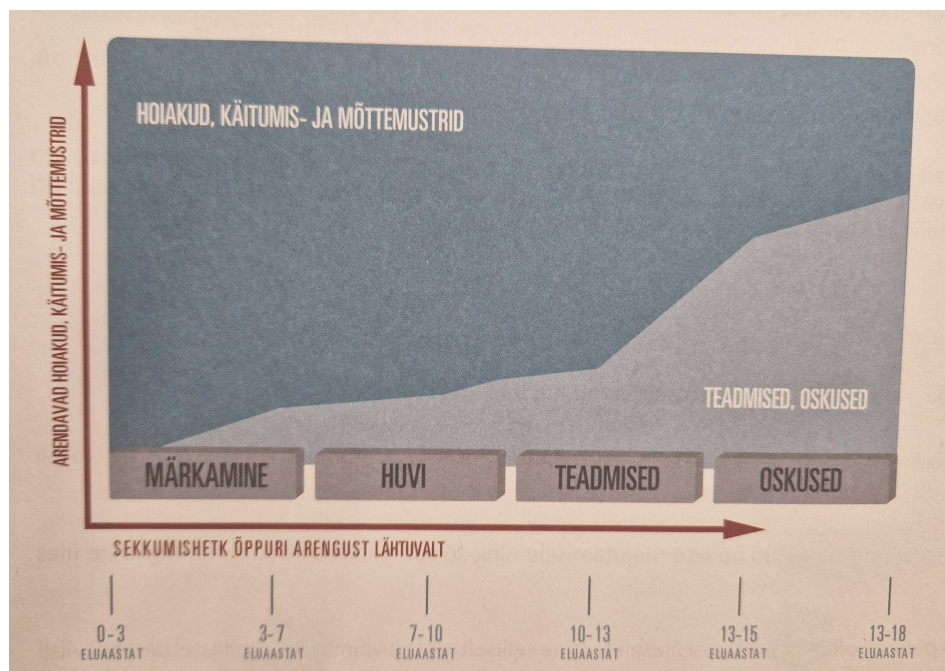
1.4 Ettevõtlikkust toetavad õppemeetodid lasteaias

Vaadeldes ettevõtlikkuse toetamise õppemeetodeid mõistatakse selle all pedagoogilisi võtteid ja tegevusvorme, mis arendavad lastes iseseisvust, loovust, koostööoskust ja algatusvõimet. Teaduskirjanduses rõhutatakse mitmeid tõhusaid meetodeid: projektõpe, probleemõpe, mäng ja rollimäng, arutlev dialoog ning loovad ja praktilised tegevused (Murray, 2024, lk 43, 77). Õpetaja loob tingimused, milles laps saab tegutseda aktiivse osaleja ja otsustajana, mis on ettevõtliku hoiaku kujunemise aluseks ja nende meetodite ühiseks tunnuseks on lapsekesksus (Murray, 2024, lk 77; Piirimägi et al., 2016, lk 8).

Eelkooliealiste ettevõtlikkuse arendamine peab toimuma põhjalikult läbi sihipärase tegevuste rakendamise. Kõigepealt tuleb aru saada, milliseid oskusi tuleb arendada. Ettevõtluse arendamise kavas ("Olen ettevõtlik!", 2010) oli välja töötatud ettevõtlikkuse ideaali sõnastus kooliastmeti, mille väljalõik on esitatud tabelis 1 (lisa 2).

Nagu on näha, lapselt oodatavad kompetentsid, mis on välja töötatud eespool põhinevad pigem hoiakutel. Tõepoolest, nagu on määratletud Ettevõtliku kooli materjalis (Ida-Viru Ettevõtluskeskus, 2011, lk 13), ettevõtlikkus on hoiak, mida iseloomustab loovus, uuendusmeelsus, püüdlus saavutuste poole ja oskus juhtida olukordi ning otsuseid targalt.

Nagu on näha järgmisest joonisest Ettevõtlusõppe sisumudel lähtuvalt õpilase vanusest vanuses 0 kuni 7 aastat pööratakse kõige rohkem tähelepanu hoiakute, käitumis- ja mõttemustrite arendamisele (joonis 3).

Joonis 3. Ettevõtlusõppe sisumudel lähtuvalt õppija vanusest. (Ettevõtlik kool „Tahan-Suudan-Teen”, 2011).

Nende hoiakute omandamine toimub näiteks läbi mängu protsessi. Lapse arengu- ja õppemängu roll on äärmiselt oluline. Mängu ajal omandab laps uusi kogemusi ja teadmisi, kogeb erinevaid emotsioone, arendab oskust teha valikuid, õpib osalema ühistegevustes. Läbi selle mängu ta katsetab ja uurib reaalseid olukordi, tegutsedes erinevates rollides ja õppides neid väärtustama. Laps saab ka mängukaaslastelt tagasisidet oma tegemiste ja mõtlemise kohta just tänu rollimängule (Männamaa, 2008, lk 5).

Mängimist on teadlaste seas defineeritud erinevalt; siiski on paljud uurijad kokku leppinud, et lapse mäng on laste juhitud loominguine, isalgatatud tegevus, sageli nauditav ning hõlmab sotsiaalseid interaktsioone. Mängu võib vaadelda kui üht ettevõtlushariduse teekonda, mille fookuses on anda lastele võimalusi aktiivselt tegeleda väljakutsetega, mida nad peavad oluliseks ja kasutada oma loovust aktiivsete agentidena (Seikkula-Leino jt, 2023). Ka Alushariduse riiklik õppekava rõhutab, et mäng on eelkoolieas lapse peamine tegevusvorm ja kõige loomulikum viis maailma tundma õppida. Mängides omandab laps uusi teadmisi ja kinnistab neid, arendab ja rakendab uusi oskusi, õpib teistega suhtlema, koostööd tegema ning oma tundeid ja soove asjakohaselt väljendama. Mänguoskus loob aluse kõigi üldoskuste ning erinevate õppe- ja kasvatusvaldkondade teadmiste ja oskuste kujunemisele (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava, 2008, § 12).

Mängud võivad olla lühikesed ja lihtsad, võivad aga olla laiema tähendusega. Näiteks ühes

lasteaias Indoneesias viidi läbi Turupäeva programm nooremate laste ettevõtlusoskuste arendamise koolieelse õppe programmi raames (Samad jt, 2021, lk 513-515).

Turupäeva korraldati koolituruna, kus lapsed osalesid aktiivselt kaupade tootmises, ettevalmistamises ja müügis. See tegevus toimub üks kord semestris, tavaliselt ettevõtluse teema lõpus. Õpetajad, õpilased ja lapsevanemad tegid ettevalmistamise käigus koostööd. Lapsed löid käsitöö tooted taaskasutatud materjalidest ja valmistasid ette lihtsad tooted, samas kui vanemad pakkusid ka toitu ja muid tooteid müügiks. Ürituse toimumise päeval oli kooliõu varustatud müügilettidega ning lapsed võtsid enda kanda erinevaid rolle nagu müüjad, ostjad ja kassapidajad. Nad praktiseerisid reaalselt ostu- ja müügi alast suhtlust, õppisid suhtlema, raha kasutama ja mõistma kaupade väärtust (Samad jt, 2021, lk 513–515).

Turupäeva peamine eesmärk oli ettevõtlikkuse kujundamine juba varakult. Selle tegevuse kaudu kujundasid lapsed selliseid olulisi väärtusi nagu enesekindlus, loovus, töökus, distsipliin, koostöö, ausus ja uudishimu. Lõbus ja interaktiivne õhkkond innustas lapsi aktiivselt osalema. Uuringu tulemuste põhjal selgus, et turupäev oli edukalt integreeritud koolieelse õppe programmi ning arendas laste ettevõtlikkuspädevusi. Kõikides rühmades näitasid õppijad selle tegevuse käigus üles suurt entusiasmi ja motiveeritust. Nad kogusid vahetuid kogemusi tootmises, jaotuses ja tarbimisprotsessides (Samad jt, 2021, lk 515–518). Üldiselt peeti seda programmi edukaks ettevõtlikkuspädevuste ja -väärtuste kujundamise vahendiks varases lapsepõlves.

Haridus- ja Noorteamet on loonud ka ettevõtlusõppe toetavad õppematerjalid. Alusharidusele on loodud 2 õppematerjali, 9 temaatilist lastelaulu ja laulude noodiraamat. Materjalid on mõeldud rahatarkuse ja ettevõtluspädevuste arendamisele (Haridus- ja Noorteamet, s.a.).

"Vinks-Vonks 1 avastab ja seikleb" on sobilik kasutamiseks 5-6-aastaste laste rühmas. Raamatus käsitletakse üheksat teemat, mis puudutavad näiteks soovide ja vajaduste eristamist, emotsioonide juhtimist, annetamist ning kannatlikkust. Samuti on koostatud mahukas pildiraamat koos värviliste illustratsioonidega ja õpetajale mõeldud eraldi juhendvihik. Juhendvihik sisaldab iga teema lühitutvustus, lastele ette loetavat jutukest, mitmesuguseid tegevusi, liisusalme, laule ja aruteluks sobivaid teemasid. "Vinks-Vonks 2 julgeb ja proovib" on mõeldud 6-7-aastastele. Raamat räägib reklaamist, eetikast,

jätkusuutlikkusest ja sallivusest. Raamatu juures on värvipildid ja õpetaja juhendmaterjal. "Edu ja Tegu" programmis on oma *Youtube'i* kanal, kust saab leida 9 temaatilist lastelaulu koos fonogrammidega.

2.UURIMISTÖÖ METOODIKA

2.1. Uurimistöö eesmärk ja uurimisküsimused

Käesoleva uuringu teoreetiline osa näitas, et ettevõtliku mõtlemise areng algab varases lapsepõlves ning et lasteaedade õpetajatel on selles protsessis võtmeroll. Kuigi ettevõtlike kontseptsiooni ja selle arengut soodustavaid õppemeetodeid on kirjanduses üsna põhjalikult käsitletud, on uuringuid sel teemal, kuidas õpetajad ise oma rolli mõistavad ja hindavad ning kui kindlana nad end selle täitmisel tunnevad, läbi viidud palju vähem.

Sellest lähtuvalt on bakalaureusetöö eesmärk uurida lasteaiaõpetajate rolli eelkoolialiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamisel ning analüüsida, kuidas nad seda rolli mõistavad, hindavad ja aktsepteerivad ning milline on nende valmisolek ja pädevus selle elluviimiseks.

Eesmärgi saavutamiseks on sõnastatud järgmised uurimisküsimused:

1. Kuidas mõistavad ja hindavad lasteaiaõpetajad oma rolli eelkoolialiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamisel?
2. Kui suur on õpetajate tahe ja võimalused kasutada oma töös õppemeetodeid, mis soodustavad eelkoolialiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamist?
3. Millised on õpetajate hinnangul nende pädevused ja arenguvajadused ettevõtliku mõtlemise toetamisel?

Uurimisküsimused on sõnastatud nii, et need hõlmaksid nii õpetajate teoreetilisi arusaamu kui ka nende praktilist ettevalmistust ja igapäevast töökogemust. Õunapuu (2014, lk 52-53) rõhutab, et uurimisküsimused peavad olema piisavalt konkreetsed empiiriliseks kontrollimiseks, kuid samal ajal avatud, et kajastada uuritava nähtuse keerukust.

2.2. Meetodi valik ja kirjeldus

Käesolevas uuringus kasutati kvantitatiivset meetodit. Kvantitatiivse uuringu peamine eripära on numbriliste andmete kasutamine ja üldiste näitajate analüüsimine suurte elanikkonnarühmade lõikes (Õunapuu, 2014, lk 54). Selline lähenemisviis võimaldab koguda võrreldavaid andmeid suurelt hulgalt vastajatelt ja teha nende andmete põhjal üldistusi. Kuna käesoleva uuringu eesmärk oli saada üldine ülevaade Tallinna lasteaedade kasvatajate arusaamadest ja hinnangutest, on kvantitatiivse lähenemisviisi kasutamine põhjendatud, see võimaldab koguda andmeid suurelt hulgalt vastajatelt ja tulemusi

võrrelda.

Andmete kogumiseks kasutati elektroonilist küsimustikku. Kvantitatiivsetes uuringutes on küsimustik üks levinumaid andmekogumismeetodeid, mis võimaldab standardiseeritud küsimuste abil koguda andmeid suurelt valimilt. Küsimustik koostati anonüümsuse tingimustel - vastajatelt ei küsitud nime, aadressi ega isikukoodi, mis suurendab vastuste ausust ja usaldusväärsust. Küsitlus teostati elektrooniliselt *Google Forms*i abil, kus vastajad täitsid veebisaidil küsimustiku digitaalse versiooni (Õunapuu, 2014, lk 160-169).

Ankeet koostati *Google Forms* keskkonnas ja see koosnes 21 küsimusest (lisa 1), mis jagunesid kolme liiki:

- **Valikvastustega küsimused** 1-4, 7-8, 11, 13, 18-21. Need võimaldasid andmeid statistiliselt analüüsida.
- **Poolavatud küsimused** (valikvastused + võimalus valida „muu“) - küsimused 9-10, 12, 14-17. Need andsid struktureeritud vastuse, kuid jätsid ruumi ka vastaja isiklikuks täpsustuseks.
- **Avatud küsimused** - küsimused 5-6. Need võimaldasid vastajatel oma arusaamu vabas vormis kirjeldada.

Küsimuste liigitus järgib Õunapuu (2014, lk 162) põhimõtteid, mille kohaselt tuleb ankeeti koostades arvestada nii andmete kogumise eesmärgi kui ka hilisema analüüsi vajadustega. Ankeet koosnes neljast sisulisest plokist: taustaandmed (küsimused 1-4), arusaamad ettevõtlikkusest (küsimused 5-6), hinnangud rollile ja pädevustele (küsimused 7-13) ning meetodid, takistused ja tulevikuplaanid (küsimused 14-21).

2.3 Valimi moodustamine ja kirjeldus

Käesolevas uurimistöös kasutati ettekavatsetud ehk sihipärast valimit, mille puhul valib uurija osalejad teadlikult, tuginedes oma erialastele teadmistele ning uurimuse eesmärgile, püüdes leida populatsioonist kõige tüüpilisemad esindajad (Õunapuu, 2014, lk 143-144). Käesoleval juhul oli peamiseks valikukriteeriumiks see, et andmete kogumise ajal pidi iga vastaja töötama õpetajana Tallinna munitsipaallasteaias. Selline lähenemine on põhjendatud, kuna uuringu eesmärk ei olnud teha statistilisi üldistusi kõigi Eesti lasteaedade õpetajate kohta, vaid saada ülevaade just Tallinna kontekstis.

Ankeetküsitlus saadeti elektrooniliselt *Google Forms*i keskkonna kaudu Tallinna lasteaedade õpetajatele ja juhtkonnale ajavahemikus jaanuarist veebruarini 2026. Küsitlus

levitati nii otse õpetajatele kui ka asutuste juhtkonna kaudu, kes edastasid küsitluse oma õpetajaskonnale. Küsitlus oli anonüümne: vastajatelt ei küsitud nimesid, aadresse ega isikukoodi, mis suurendab vastuste ausust ja usaldusväärsust (Õunapuu, 2014, lk 168). Kokku saadi 96 täidetud küsimustikku, millest kõiki kasutati andmete analüüsimisel.

Valimi kirjeldamiseks analüüsiti ankeedi esimest nelja taustaküsimust: vanus, töökogemus lasteaiaõpetajana, haridustase ning vanusrühm, millega õpetaja töötab. Vanuseliselt domineerisid valimis 55-aastased ja vanemad vastajad (30,2%), millele järgnesid 35-44- ja 45-54-aastased (mõlemad 25,0%). 25-34-aastaseid oli 14,6% ning alla 25-aastaseid vaid 5,2%. See jaotus peegeldab lasteaedade õpetajate üldist vanusestruktuuri Eestis, kus selle valdkonna spetsialistide keskmine vanus on suhteliselt kõrge ning noorte pedagoogide osakaal kogu personalist on väike.

Töökogemuse poolest oli kõige rohkem vastajaid, kes on töötanud lasteaias üle 20 aasta (34,4%), järgnesid 2-5-aastase staažiga õpetajad (25,0%), 11-20-aastase kogemusega pedagoogid (18,8%), 6-10 aasta staažiga vastajad (13,5%) ning alla aastase kogemusega algajad (8,3%). Seega moodustasid kogenud õpetajad - need, kes on töötanud lasteaias 11 või enam aastat - valimist ligi poole (53,2%), mis tagab andmete küllaltki suure praktilise kaalu.

Haridustaseme poolest omas enamik vastajatest bakalaureusekraadi (57,3%), magistrikraadi omas 27,1%, kesk-erihariduse 7,3% ning üldkeskhariduse 8,3%. See jaotus on kooskõlas tänapäevaste nõuetega lasteaiaõpetaja ametikohale, kus kõrgharidustaseme omandamine on valdav (Õpetaja kutsestandard, tase 6, 2025). Vanusrühmade lõikes töötas enim vastajaid nooremas rühmas (3-5 aastat, 33,3%), millele järgnes vanem rühm (5-7 aastat, 31,2%), liitrühm (22,9%) ja sõimerühm (1,5-3 aastat, 12,5%). Erinevate vanuserühmade esindatus valimis võimaldab saada tervikliku ülevaate õpetajate seisukohtadest kogu eelkoolihariduse perioodi kohta.

2.4 Uurimisprotseduuri kirjeldus

Uurimistöö viidi läbi kolmes etapis: ettevalmistusetapp, andmete kogumine ja andmete analüüs. Järgmises peatükis kirjeldatakse iga etappi üksikasjalikumalt.

Ettevalmistusetapp kestis 2025. aasta novembrist detsembrini. Selle etapi käigus analüüsiti antud teemaga seotud teaduslikku kirjandust ning töötati välja küsimustik, võttes arvesse

uuringu eesmärgi ja seatud uurimisküsimusi. Küsimustiku koostamisel lähtuti põhimõttest, et küsimused oleksid konkreetsed, üheselt mõistetavad ning neutraalse sõnastusega, tuginedes üldkasutatavale sõnavarale (Õunapuu, 2014, lk 163-164). Lisaks pöörati erilist tähelepanu sellele, et iga küsimus käsitleks vaid ühte mõõdetavat aspekti ja et vastajad ei peaks küsimuse tähendust „arutama“. Ankeet koosnes 21 küsimusest (lisa1), mis jagunesid nelja sisulisse plokki: taustaandmed (küsimused 1-4), arusaamad ettevõtlikkusest (küsimused 5-6), hinnangud rollile ja pädevustele (küsimused 7-13) ning meetodid, takistused ja tulevikuplaanid (küsimused 14-21). Enne küsimustiku lõpliku versiooni oli pilootküsimustik, milles osalesid kaks lasteaiaõpetajat; nende tagasisidet arvesse võttes täiustati mõnede küsimuste sõnastust.

Andmekogumise etapp toimus 2026. aasta jaanuarist veebruarini. Ankeet koostati *Google Forms* keskkonnas, kus vastaja täitis küsimustiku. Lisaks kasutati kontaktisikute abi - asutuste juhtkond vahendas küsimustikku uurija ja õpetajate vahel (Õunapuu, 2014, lk 170). Iga kutse juurde oli lisatud lühike saatekiri, milles selgitati uuringu eesmärki, rõhutati osalemise vabatahtlikkust ja kinnitati vastajatele nende anonüümsust. Anonüümsus on küsitluse usaldusväärsuse seisukohalt oluline, kuna see suurendab vastuste ausust (Õunapuu, 2014, lk 168-169). Andmekogumise periood kestis neli nädalat, mille jooksul laekus kokku 96 täidetud ankeeti.

Andmete analüüsi etapp algas pärast andmekogumise lõppu 2026. aasta veebruaris. *Google Forms*i abil koostati automaatselt esialgne statistiline ülevaade valikvastustega küsimustele antud vastuste põhjal. Andmed eksporditi Exceli tabelisse, kus viidi läbi edasine analüüs: arvutati vastuste sagedus ja protsentuaalne osakaal ning koostati kokkuvõtlikud diagrammid ja tabelid. Avatud küsimustele (küsimused 5 ja 6) antud vastuseid analüüsiti sisuanalüüsi meetodil, mille käigus sarnased vastused rühmitati kategooriatesse. Kuna tegemist oli kvantitatiivse uurimistööga, kasutati andmete esitamiseks peamiselt kirjeldavat statistikat - sagedusi ja protsente - mis võimaldab anda struktureeritud ülevaate vastajate arvamustest ja hinnangutest (Õunapuu, 2014, lk 184-185).

2.5 Andmeanalüüs

Ankeetküsitlus oli anonüümne ja kõiki kogutud andmeid kasutati ainult käesoleva uuringu eesmärkidel. Mitme vastusevariandiga küsimuste puhul saadud andmeid analüüsiti *Microsoft Exceli* abil ning tulemused on esitatud protsentides. Andmete visualiseerimiseks

koostati tulpdiagrammid ja kokkuvõtvad tabelid, mis võimaldavad tulemusi esitada ülevaatlikult ja kompaktselt.

Avatud küsimuste (küsimus 5 ja küsimus 6) vastuste analüüsimiseks kasutati sisuanalüüsi meetodit (Õunapuu, 2014, lk 159-160). Analüüs viidi läbi järgmiselt: esimeses etapis luges autor kõik vastused mitu korda läbi, et saada neist üldine ülevaade. Teises etapis eraldati sarnase sisuga vastused ja rühmitati need kategooriatesse vastavalt nende tähendusele. Kolmandas etapis anti igale kategooriale kirjeldav nimetus, mis peegeldas vastuste aluseks olevat põhimõtet. Kategooriate moodustamiseks kasutati induktiivset lähenemisviisi; see tähendab, et kategooriad tulenesid andmetest endist, mitte ei olnud eelnevalt kindlaks määratud (Õunapuu, 2014, lk 47).

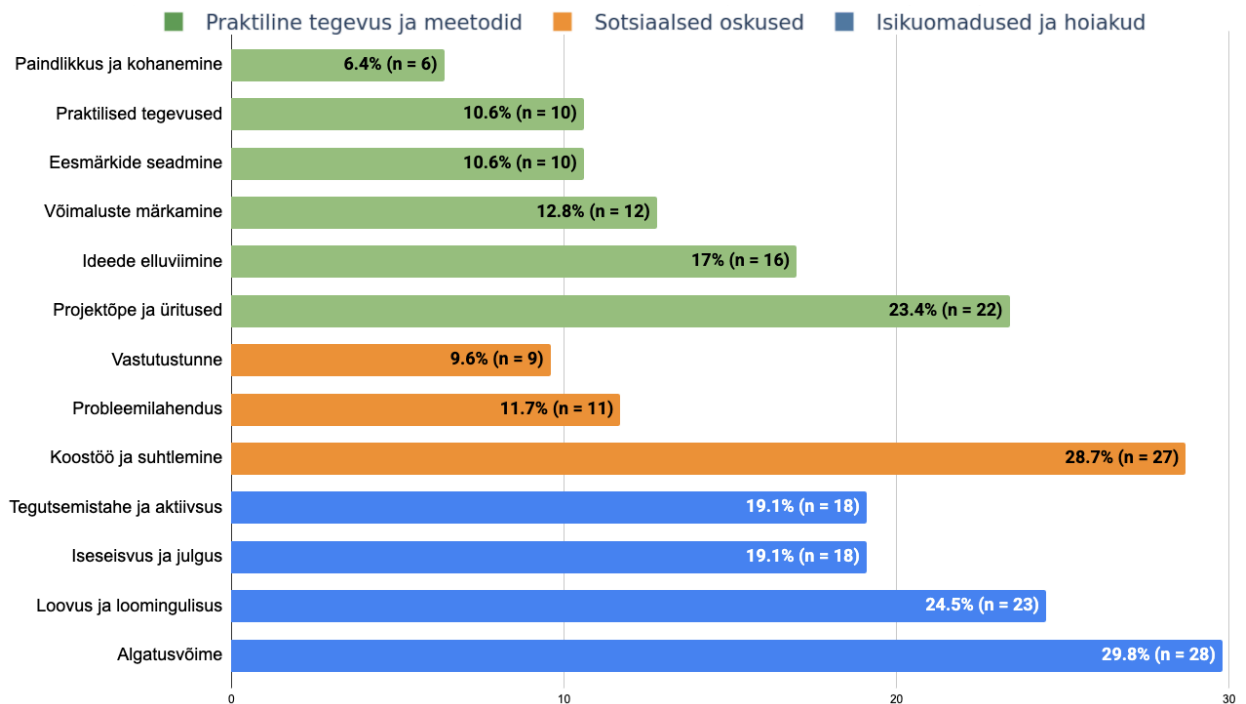
3. UURIMISTULEMUSED JA ANALÜÜS

3.1 Õpetajate arusaamad ettevõtlikkusest ja oma rollist selle arendamisel

Esimene uurimisküsimus oli suunatud sellele, et selgitada välja, kuidas mõistavad ja hindavad lasteaiaõpetajad oma rolli eelkooliealiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamisel. Kuna oma rolli mõistmine eeldab eelkõige ettevõtluse olemuse mõistmist, analüüsitakse käesolevas osas viie küsimuse tulemusi: vastused kahele avatud küsimusele küsimus 5 (K5) ja küsimus 6 (K6) induktiivse sisuanalüüsi meetodil, ühe skaalaga küsimuse (K8) tulemused ja kahe küsimuse tulemused, mis hindavad rolli (K12 ja K13).

96 õpetajast vastas 94 õpetajat küsimusele K5: „Mis on sinu jaoks ettevõtlikkus?“. Mitmekordse kodeerimise tulemusel eristati 13 kategooriat, mis rühmitati kolme laiemasse kategooriasse: isiklikud omadused ja hoiakud, sotsiaalsed oskused ning praktiline tegevus ja meetodid (joonis 4). Rühmas isiklikud omadused ja hoiakud mainiti kõige sagedamini algatusvõimet ($n = 28$; 29,8%), millele järgnesid loovus ($n = 23$; 24,5%), tegutsemistahe ($n = 18$; 19,1%) ning iseseisvus ja julgus ($n = 18$; 19,1%). Õpetajad kirjeldasid ettevõtlikkust eelkõige kui sisemist jõudu - soovi ja julgust näidata üles algatusvõimet ning tegutseda iseseisvalt. Üks vastajatest väljendas seda järgmiselt: „Minu jaoks tähendab ettevõtlikkus eelkõige algatusvõimet ja vastutuse võtmist“ vastaja 1 (V1, küsimustik, 2026). Teine rõhutas loova lähenemise rolli: „Minu jaoks tähendab ettevõtlikkus loovust ja valmisolekut tegutseda nii, et luua lastele arendav ja motiveeriv keskkond“ (V2, küsimustik, 2026).

Sotsiaalsete oskuste rühmas pöörati erilist tähelepanu koostööle ja suhtlemisele (28,7 %), mida mainiti peaaegu sama sageli kui algatusvõimet. Õpetajad rõhutasid, et algatusvõime ei tähenda üksinda tegutsemist, vaid eeldab teiste huvide arvessevõtmist ja ühise eesmärgi nimel töötamist. Üks vastaja tõi elava näite igapäevaelust: „Kokkulepped, kauplemine. Näiteks üks laps punub patsi ja soovib selle eest saada 5 lille. Kui mõlemad on nõus, on neil omavaheline kokkulepe“ (V3, küsimustik, 2026). Praktiliste tegevuste ja meetodite rühmas mainiti kõige sagedamini projektõpet ja üritusi (23,4%) ning ideede elluviimist (17,0%). Üks vastaja kirjeldas seda järgmiselt: „Korraldate lastega laada. Arutame, mida müüa, mis selleks teha, keda kaasata ja mis eesmärgil me raha vajame“ (V4, küsimustik, 2026).

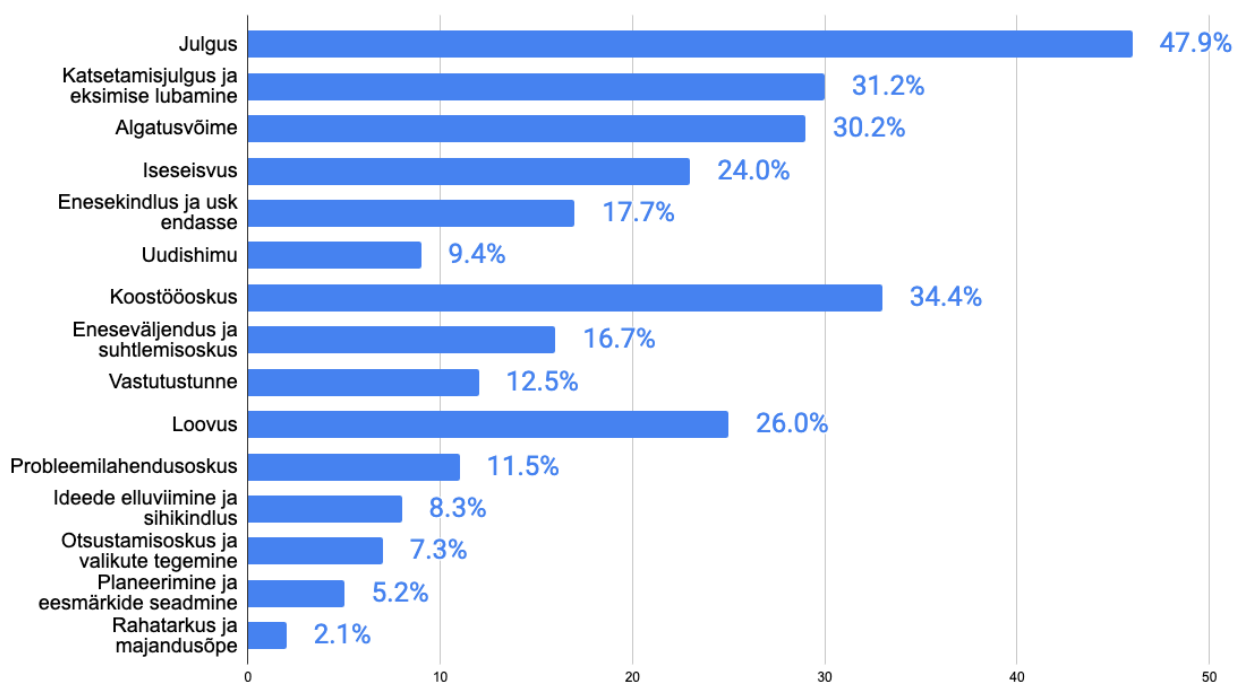

Joonis 4. K5 - Õpetajate arusaamad ettevõtlikkusest: kategooriate jaotus kolme rühma kaupa ($n = 94$). Autori koostatud.

Kuigi enamik vastajaid mõtestas ettevõtlikkust hoiaku ja sisemise omadusena, oli mõnes vastuses märgata mõistete ettevõtlikkus ja ettevõtlus segunemist. Kümne vastaja hulgas (10,6 %), kelle vastused on liigitatud kategooriasse “praktilised ettevõtlikkuse tegevused”, kirjeldati ettevõtlikkust peamiselt ärilise tegevuse elementide kaudu - müügi, kaubanduse ja rahalise kasuga seotud tegevuse kaudu. Näiteks: “Kui lastega koos midagi teha ja rahalise kasuga seotud tegevuste kaudu.” (V5, küsitlus, 2026) ning “kaupluse mängu organiseerimine” (V6, küsitlus, 2026). See näitab, et mõiste ettevõtlikkus tähendus ei ole kõigile õpetajatele päris selge ning selle eristamine ettevõtlusest vajab tähelepanu nii koolitustes kui ka alusdokumentides.

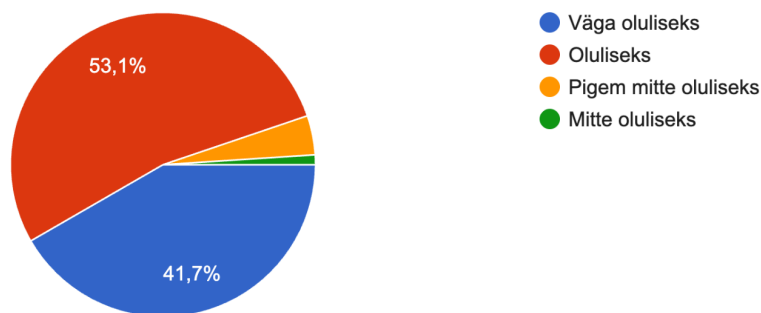
K6: „Milliseid ettevõtlikkuse omadused on kõige olulisemad arendada eelkoolieas?” Selge liidriks osutus julgus (47,9%), peaaegu pool vastanutest nimetas seda kõige olulisemaks omaduseks. Julgust vaadeldi laiemas mõttes: julgus tegutseda, ideid pakkuda, vigu teha ja uuesti proovida. Üks vastajatest väljendas seda täpselt nii: „Julgus - kui ei julge, siis ei juhtu“ (V5, küsimustik, 2026). Sellega on tihedalt seotud julgus eksperimenteerida ja eksimise lubamine (31,2 %). Järgnesid koostööoskus (34,4%), algatusvõime (30,2%), loovus (26,0%) ja iseseisvus (24,0%). Vähem mainiti enesekindlust ja usku endasse (17,7%), eneseväljendust (16,7%) ning vastutustunnet (12,5%). Ülejäänud kategooriate

jaotus on esitatud (joonis 5). Võrreldes K5 tulemustega on täheldatav märkimisväärne muutus: kui ettevõtluse mõistmisel domineeris algatusvõime (29,8%), siis arendamist vajavate omaduste seas tõusis esikohale selgelt julgus (47,9%). See viitab sellele, et õpetajad peavad laste julgusetust peamiseks takistuseks ettevõtliku mõtlemise arendamisel.

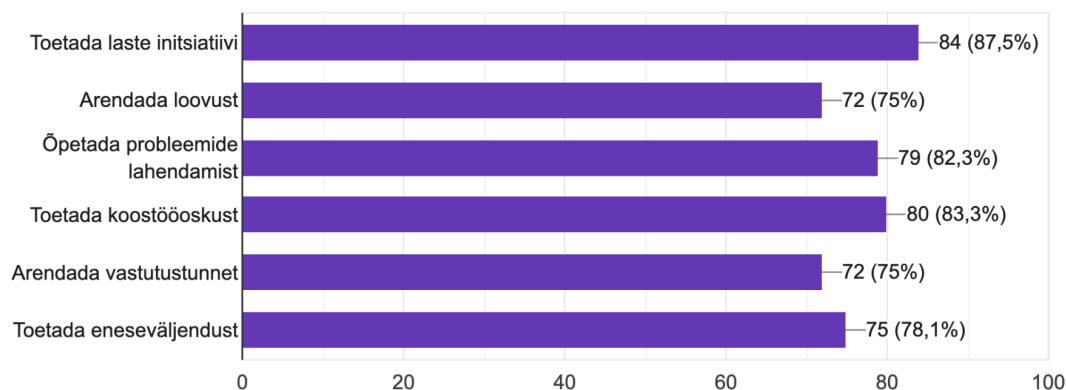
Joonis 5. K6 - Olulisimad arendatavad ettevõtlikkuse omadused eelkoolieas ($n = 96$). Autori koostatud.

Vastuseks küsimusele K8, milles küsiti, kui oluliseks peavad õpetajad ettevõtlusoskuste arendamist lasteaias, vastas 94,8 % vastanutest „väga oluline“ (41,7 %) või „oluline“ (53,1 %) (joonis 6). Ainult 5 vastajat (5,2%) ei pea seda prioriteediks. See tulemus on kooskõlas küsimuste K5 ja K6 järeldustega ning kinnitab, et õpetajad mitte ainult ei mõista ettevõtluse olemust sügavalt, vaid peavad selle arendamist ka oma igapäevatöö oluliseks osaks.

Joonis 6. Õpetajate hinnangud ettevõtlikkuse arendamise olulisusele lasteaia (K8). Autori koostatud.

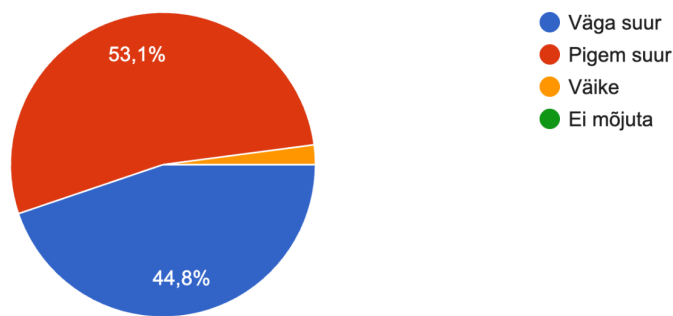
Pärast ettevõtluse mõistmist, minnes üle oma rolli hindamisele, vastasid õpetajad küsimusele K12: „Milline on lasteaiaõpetaja roll eelkooliealiste laste ettevõtliku mõtlemise kujundamisel?“ Tulemused on esitatud (joonis 7). Kõige sagedamini valiti vastusevariandiks laste initsiatiivi ja iseseisvuse toetamine (87,5%), mis on kooskõlas K5 tulemustega, kus algatusvõime oli ettevõtluse mõistmisel kõige sagedamini mainitud omadus (29,8%). Sellele järgnesid koostööoskuste toetamine (83,3%) ja probleemide lahendamise õpetamine (82,3%). Eneseväljenduse toetamine (78,1%), loovuse arendamine (75,0%) ning vastutustunde arendamine (75,0%) said samuti kõrged hinnangud, kusjuures ükski neist ei langenud alla 75%. Eriti tuleb märkida, et 64,6% vastanutest valisid kõik kuus pakutud rolli ning keskmiselt valis iga vastanu 4,8 varianti kuuest, et see viitab sellele, et õpetajad mõistavad ettevõtliku mõtlemise arendamist tervikliku protsessina.

Joonis 7. Õpetajate hinnangud lasteaiaõpetaja rollile ettevõtliku mõtlemise kujundamisel (K12). Autori koostatud.

Õpetajad vastasid küsimusele K13, milles küsiti, kui suur on õpetaja roll konkreetsete omaduste kujundamisel. Tulemused kinnitasid veel kord kõrget eneseefektiivsuse taset:

97,9 % hindas oma rolli suureks, neist 44,8 % nimetas seda väga suureks ja 53,1 % pigem suureks (joonis 8). Ainult 2 vastajat (2,1%) hindasid oma rolli väikeseks ja keegi ei valinud vastusevarianti „ei mõjuta”. See tulemus ületab isegi küsimuse K8 näitaja (94,8%), K12 ja K13 tulemuste sisemine kooskõla on üsna märgatav: need, kes valisid K12-s kõik kuus rolli (64,6 %), kinnitasid K13-s enamasti, et nende roll on suur.

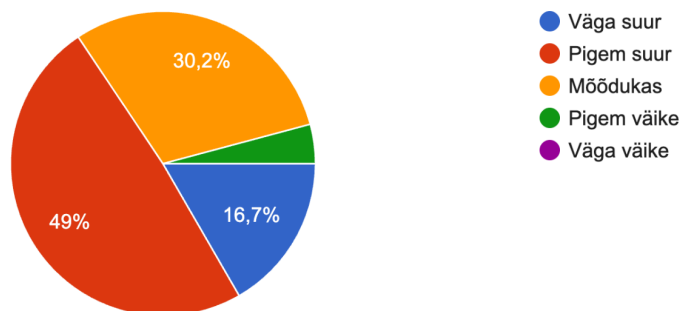
Joonis 8. Õpetajate hinnangud lasteaiaõpetaja rolli suurusele ettevõtlikkusega seotud omaduste kujundamisel (K13). Autori koostatud.

Kokkuvõtteks - K5, K6, K8, K12 ja K13 näitavad järjekindlalt, et Tallinna lasteaedade õpetajad mõistavad ettevõtlikkust tervikliku pädevusena, mitte äritegevusena, vaid isiklike, sotsiaalsete ja praktiliste oskuste kogumina ja nad hindavad oma rolli selle arendamisel väga kõrgelt. See annab vastuse esimesele uurimisküsimusele: lasteaiaõpetajad tõlgendavad oma rolli laialt ja peavad seda suureks.

3.2 Õpetajate tahe ja võimalused kasutada ettevõtlikkust toetavaid meetodeid

Teine uurimisküsimus oli suunatud, kui suur on õpetaja tahe ja võimalused kasutada oma töös õppemeetodeid, mis soodustavad eelkooliealiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamist. Selleks analüüsiti kahe küsimuse tulemusi: K7 (skaalaküsimus tahe ja võimaluste kohta) ja K14 (mitme vastusevariandiga küsimus, meetodite kasutamise kohta).

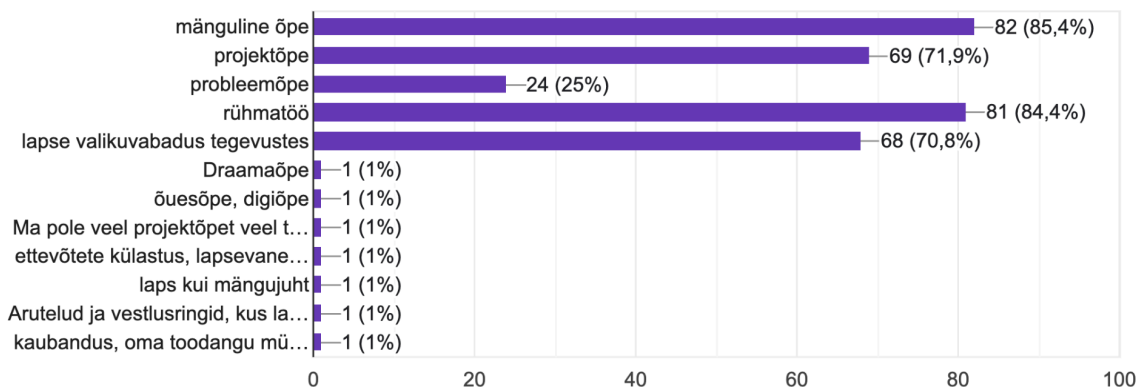
Õpetajad vastasid küsimusele K7: „Kui suur on teie tahe ja võimalused kasutada oma töös õppemeetodeid, mis soodustavad eelkooliealiste laste ettevõtlikku mõtlemise arendamist?” Kaks kolmandikku õpetajatest (65,6 %) hindasid oma tahet ja võimalusi suureks, neist 16,7 % hindasid neid „väga suureks“ ja 49,0 % „pigem suureks“. Peaaegu kolmandik (30,2 %) hindas oma tahet ja võimalusi ning vaid 4 vastajat (4,2 %) hindas neid väikeseks. Keegi ei valinud varianti väga väike (joonis 9).

Joonis 9. Õpetajate hinnangud oma tahte ja võimalustele kasutada ettevõtliku mõtlemise arendamist soodustavaid õppemeetodeid (K7). Autori koostatud.

Tuleb märkida, et K7 tulemus (65,6 %) on oluliselt madalam kui K8 tulemus (94,8 % peab ettevõtluse arendamist oluliseks) ja K13 tulemus (97,9 % hindab oma rolli suureks). See erinevus näitab, et kuigi õpetajad mõistavad ettevõtluse arendamise tähtsust ja on teadlikud oma rollist selles protsessis, seisavad paljud neist silmitsi praktiliste takistustega, mis ei lase neil seda oma igapäevatöös süstemaatiliselt toetada. Umbes kolmandik õpetajatest asub kusagil „jah” ja „ei” vahel, need on õpetajad, keda tõenäoliselt saaks veenda andma positiivsemat hinnangut, kui neile pakutaks täiendavat tuge, koolitust ja õppematerjale.

Õpetajad vastasid küsimusele K14: „Milliseid meetodeid te töös kasutate ettevõtlikkuse arendamiseks?“, valides kõik sobivad variandid. Tulemused on esitatud (joonis 10). Kaks meetodit domineerisid selgelt: mänguline õpe (85,4%) ja rühmatöö (84,4%) ning moodustasid esikoha, olles ühtlasi lasteaia pedagoogika traditsioonilised alustalad. Neile järgnesid projektõpe (72,9%) ja lapse vabadus valida tegevusi (70,8%), mis moodustavad teise tugeva grupi. Probleemõpe (25,0%) jäi teistest meetoditest märkimisväärselt maha, seda kasutas vaid iga neljas õpetaja.

Joonis 10. Õpetajate poolt kasutatavad meetodid ettevõtlikkuse arendamiseks (K14). Autori koostatud.

Keskmiselt valis iga vastaja viiest meetodist 3,4, mis näitab, et enamik õpetajaid kasutab oma töös mitut lähenemisviisi. 18,8 % kasutas kõiki viit standardmeetodit. Lisaks mainisid 6 vastajat avatud küsimuste osas täiendavaid meetodeid: digitaalne õpe, õuesõpe, laps kui mängujuht, draamaõppe, ettevõtete külastamine ja oma toodete müümine turul. Need vastused näitavad õpetajate loovat lähenemist, need on meetodid, mis seovad lasteäia reaalse elu ja kogukonnaga ning on sisuliselt kõige otsesemalt seotud ettevõtlikkusega.

Probleemõppe madal osakaal (25,0 %) on kooskõlas K14 ja teiste küsimuste tulemustega: K9 puhul nimetati probleemilahendust oskuseks, mida on kõige raskem arendada (59,4 %) ning K10 oskuseks, mida peetakse kõige harvemini kõige lihtsamaks (14,6 %). See seos näitab, et selle meetodi kasutamise sagedus peegeldab õpetajate kindlustunnet oma võimete suhtes konkreetse oskuse arendamisel: õpetajad, kes peavad probleemide lahendamist keeruliseks ülesandeks, kasutavad ka harvemini meetodit, mis soodustab selle oskuse arendamist.

Kokkuvõtteks - K7 ja K14 tulemused näitavad, et Tallinna lasteaedade õpetajate tahe ja võimalused ettevõtlikkust toetavate meetodite kasutamiseks on üldiselt positiivsed, kuid mitte ühtlased. Enamik õpetajaid kasutab mitmesuguseid meetodeid, kuid probleemõppe madal kasutamine ja kolmandiku õpetajate tagasihoidlik valmisolek viitavad vajadusele täiendava metoodilise toetuse järele.

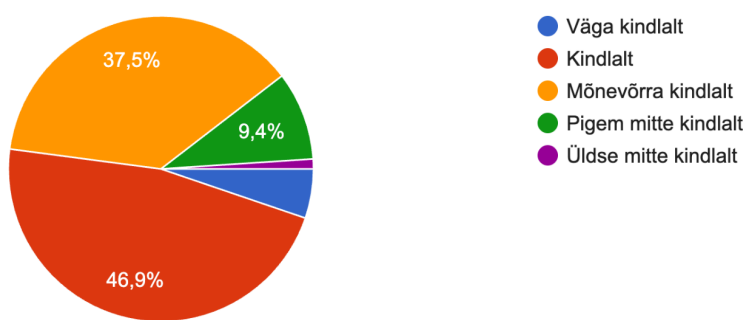
3.3 Õpetajate pädevused ja arenguvajadused ettevõtlikku mõtlemise toetamisel

Kolmas uurimisküsimus oli suunatud sellele, et selgitada välja, millised on õpetajate

hinnangul nende pädevused ja arenguvajadused ettevõtlikku mõtlemise toetamisel. Selleks analüüsiti küsimuste K11, K9, K10, K18, K15 ja K16 tulemusi, mis käsitlesid enesehinnangu, oskuste, takistuste ja toetusvajaduste erinevaid aspekte.

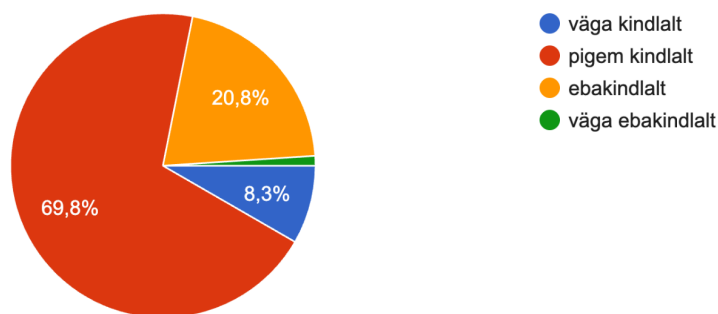
3.3.1 Enesehinnang ja planeerimiskindlus

Näitaja K11 hindas õpetajate üldist enesetõhusust, kui kindlalt nad hindavad oma oskust arendada lastes ettevõtlikkust. Õpetajad vastasid: 5,2% - väga kindlalt, 46,9% - kindlalt, 37,5% - mõnevõrra kindlalt, 9,4% - pigem mitte kindlalt ja 1,0% - üldse mitte kindlalt. Kokkuvõttes hindas veidi üle poole vastanutest (52,1%) oma oskust kindlalt, 37,5% - mõnevõrra kindlalt ja 10,4% - ebakindlalt (joonis 11).

Joonis 11. Õpetajate enesehinnang oma oskusele arendada laste ettevõtlikkust (K11). Autori koostatud.

K18 raames mõõdeti enesekindlust kitsamas, praktilises mõttes: kui kindlalt tunnete end ettevõtlikkust toetavate tegevuste planeerimisel. Mis puudutab planeerimist, hindas 78,1 % õpetajatest oma enesekindlust kindlaks (8,3 % - väga kindlalt, 69,8 % - pigem kindlalt), samas kui 21,9 % hindas ebakindlaks (joonis 12). Seega on enesekindlus planeerimisel 26 protsendipunkti võrra kõrgem kui üldine enesetõhusus K11-s. See erinevus on arusaadav: planeerimine on konkreetne igapäevane tegevus, millega õpetajad on harjunud, samas kui üldine hinnang ettevõtlikkuse arendamise oskuse puudutab abstraktsemaid ja keerulisemaid sisulisi küsimusi.

Joonis 12. Õpetajate enesekindlus ettevõtlikkust toetavate tegevuste planeerimisel (K18). Autori koostatud.

See viitab selgele langustrendile, mis on täheldatav kogu uuringu vältel: õpetajate positiivsed hinnangud vähenevad järjekindlalt, kui liigutakse üldistelt hoiakutelt konkreetsema enesekindluse poole (tabel 2).

Tabel 2. Õpetajate positiivsete hinnangute langus üldistelt hoiakutelt konkreetsele enesekindlusele ($n = 96$). Autori koostatud.

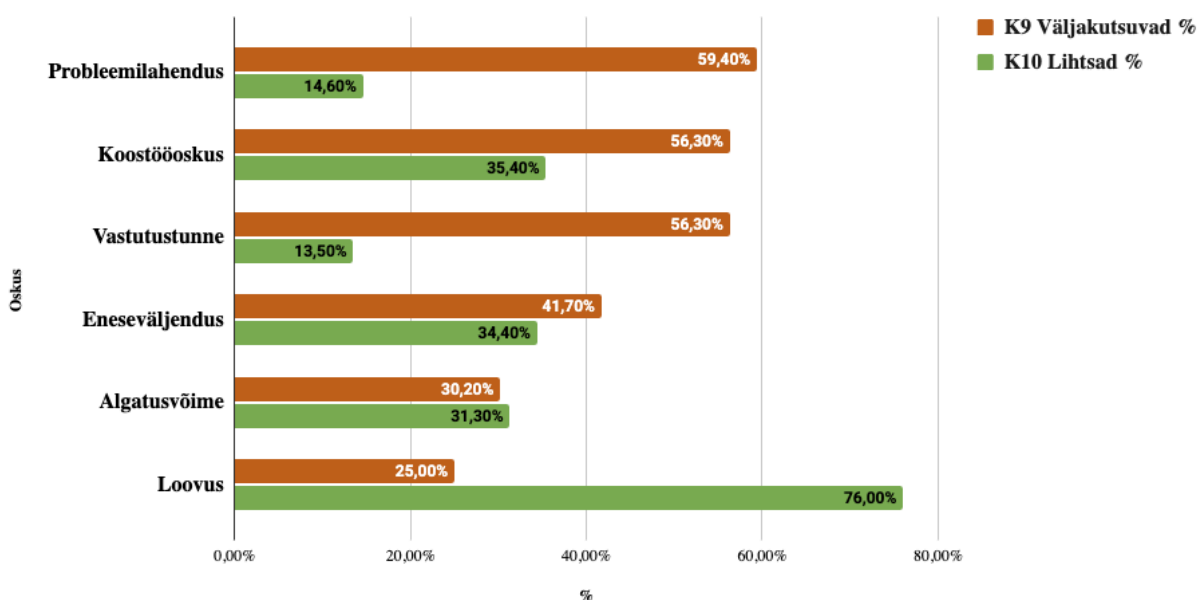
Küsimus	Positiivne hinnang
K13: Kui suur on õpetaja roll?	97,9%
K8: Kui oluline on arendamine?	94,8%
K18: Kindlus planeerimisel?	78,1%
K7: Tahe ja võimalused?	65,6%
K11: Üldine enesehinnang?	52,1%

See trend on uurimuse üks keskseid leide. Tegemist ei ole motivatsiooni ega hoiakuprobleemiga, sest õpetajad peavad teemat tähtsaks ja tunnetavad oma rolli, vaid pädevuse ja enesetõhususe küsimusega, kus praktilisi oskusi ja konkreetseid teadmisi napib.

3.3.2 Kergete ja väljakutsuvate oskuste profiil

K9 küsimus keskendus sellele, milliste ettevõtlikkusega seotud oskuste arendamine valmistab õpetajatele kõige enam väljakutset (lubatud oli anda mitu vastust). Kõige raskemateks peeti järgmisi oskusi: probleemilahendus (59,4 %), koostöö (56,2 %) ja vastutustunne (56,2 %). Eneseväljendust peeti keeruliseks 41,7% juhtudest, algatusvõimet - 30,2% juhtudest ja loovust - 25,0% juhtudest. Küsimus K10 uuris samal ajal, milliseid oskusi peetakse arendamiseks kõige lihtsamateks. Tulemused osutusid vastandlikeks: 76,0% õpetajatest nimetas loovust kõige lihtsamini arendatavaks oskuseks ja see ületab enam kui kahekordselt populaarsuselt järgmise oskuse (koostööoskused, 35,4%) osakaalu. Ainult 14,6% vastanutest pidas probleemilahendust lihtsaks ning 13,5% vastutustunnet.

K9 ja K10 tulemuste analüüs paljastab oskuste selged vastandused (joonis 13):

Joonis 13. Õpetajate hinnangud ettevõtlikkusega seotud oskuste arendamise raskusele ja lihtsusele: K9 (väljakutsuvad) ja K10 (lihtsamad) võrdlus. Autori koostatud.

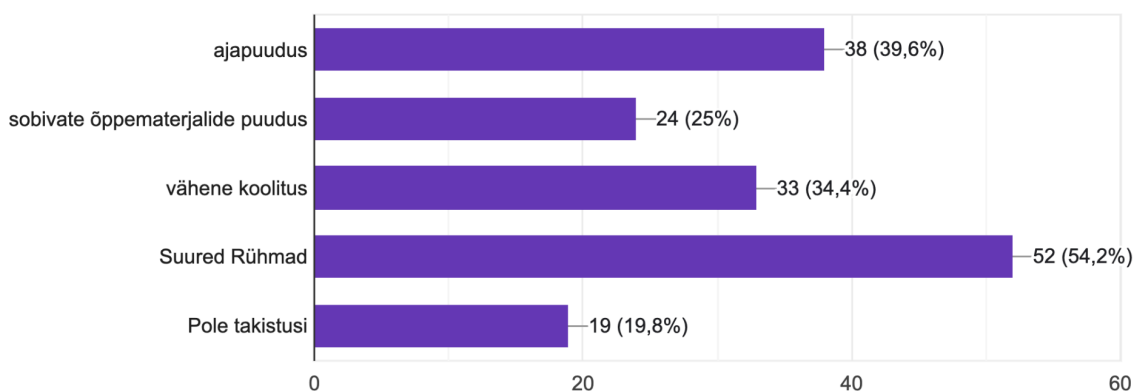
Loovus tõuseb esile ainsa oskusena, milles valdav enamus lapsi tunneb end kindlalt: see sobib loomulikult lasteaia igapäevaste tegevustega (meisterdamine, joonistamine, rollimängud). Probleemilahendust ja vastutustunnet peetakse keeruliseks ligikaudu neli korda sagedamini kui lihtsaks, need vajavad süstemaatilisemat ja teadlikumat pedagoogilist lähenemist. Koostööoskust iseloomustab kahepoolne loomus: neid saab arendada igapäevaselt rühmatöö kaudu, kuid sügavamal arendamise tasandil kogeb raskusi umbes pool õpetajatest. Algatusvõime ja eneseväljendus on tasakaalupunktis, kuid

õpetajate kogemused on väga erinevad.

K9 ja K14 küsitluste tulemuste vahel on märkimisväärne seos: probleemilahendus peetakse kõige väljakutsuvamaks oskuseks (59,4%), samal ajal on probleemõpe K14 raames kõige harvemini kasutatav meetod (25,0%). See seos viitab tungivale vajadusele täiendõppe järele: õpetajad, kes tunnevad ebakindlust probleemilahenduse oskuste arendamisel, ei kasuta meetodit, mis soodustab nende kujunemist.

3.3.3 Takistused

Küsimuses K15 uuriti, mis takistab õpetajatel ettevõtlikkuse arendamist töös. Õpetajad vastasid sellele küsimusele, valides mitu vastusevarianti; 83,3 % nimetas vähemalt ühe takistuse, samas kui vaid 16,7 % ei näinud mingeid takistusi. Kõige sagedamini nimetatud takistuseks olid suured rühmad (54,2%), millele järgnesid ajapuudus (39,6%), vähene koolitus (34,4%) ja sobivate õppematerjalide puudumine (25,0%). 19 vastajat (19,8%) valisid variandi “pole takistusi” (joonis 14).

Joonis 14. Lasteaiaõpetajate nimetatud takistused ettevõtliku mõtlemise arendamisel töös (K15, $n = 96$). Autori koostatud.

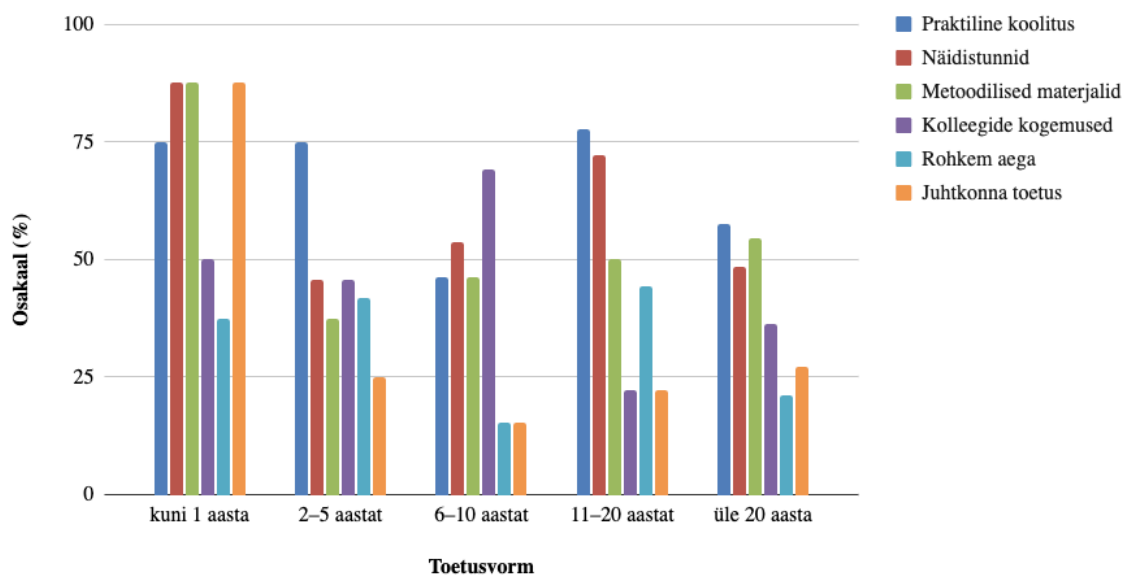
Takistused jagunevad kahte peamisse kategooriasse. Välised, teisisõnu struktuurilised takistused, sealhulgas suured rühmad ja ajapuudus, on probleemid, mida õpetaja üksi lahendada ei saa, need nõuavad hariduspoliitilisi otsuseid. Sisemised, teisisõnu pädevuspõhised takistused, nagu vähene koolitus ja materjalide puudus, on samuti süsteemsed, kuid neid on võimalik lahendada lisakoolituste või täiendkoolituste ja meetodiliste materjalide abil. K15 tulemused selgitavad, miks K7 ja K11 hinnangud olid märkimisväärselt madalamad kui K8 ja K13 puhul: õpetajad, kes peavad ettevõtlikkuse

arendamist oluliseks ja on teadlikud oma rollist, seisavad silmitsi konkreetsete takistustega, mis vähendavad nende igapäevast valmisolekut ja enesekindlust.

3.3.4 Toetusvajadused

Küsimuses K16 uuriti, millist tuge vajavad õpetajad, et tunda ennast ettevõtlikkuse arendamisel veelgi enesekindlamalt. Kõige sagedamini mainitud toetusvormiks oli praktiline koolitus (65,6 %), millele järgnesid nädistunnid ja parimate praktikate jagamine (56,2%), metoodilised materjalid ja juhendid (51,0%), kolleegide kogemuste jagamine (41,7%), rohkem aega planeerimiseks (31,2%) ja juhtkonna toetus (29,2%). Ainult 6 vastajat (6,2 %) ei vajanud toetust. Lisaks mainisid mõned vastajad vabas vormis struktuurilisi vajadusi: väiksemad rühmad, abi mitmekeelse rühmaga töötamisel ning tunnustus kogukonna ja juhtkonna poolt.

Andmete jaotamisel vanuse ja tööstaaži järgi ilmnesid mõned huvitavad tendentsid seoses õpetajate toetusvajadustega. Suurimat toetusvajadust märkisid peaaegu kõigis kategooriates algajad õpetajad (töökogemusega kuni 1 aasta): 87,5 % vajasis juhtkonna toetust, 87,5 % nädistunde ja 87,5 % metoodilisi materjale, mis ületab oluliselt kõigi vastajate keskmisi näitajaid (vastavalt 29,2 %, 56,2 % ja 51,0 %). Keskmise staažiga õpetajate hulgas (6-10 aastat) oli täheldada huvitavat muutust: just nemad hindasid kõige kõrgemalt kogemuste vahetamist kolleegidega (69,2 %), samas kui nende vajadus praktilise koolituse järele oli teiste rühmadega võrreldes madalam (46,2 %). See näitab, et selles karjäärietas eelistavad õpetajad õppida koos kolleegidega igapäevases töös, näiteks kogemuste jagamise, ühise refleksiooni ja üksteise tundide vaatlemise kaudu. Üle 20-aastase staažiga õpetajad vajasisid tuge kõige vähem ning 6,1 % neist ei vajanud seda üldse. Vanuse lõikes eristus vanuserühm 35-44 kõrgeima planeerimisaja vajadusega (45,8%), samas kui nooremad ja vanemad õpetajad hindasid seda vajadust mõnevõrra madalamaks (joonis 15).

Joonis 15. K16 – Toetusvajadused tööstaaži lõikes, % ($n = 96$). Autori koostatud.

Toetusvajadused koonduvad kolme rühma:

- **Pädevuse arendamine:** praktilised koolitused (65,6%), näidistunnid ja parimate praktikate jagamine (56,2%), metoodilised materjalid ja juhendid (51,0%)
- **Kollegiaalne tugi:** kogemuste jagamine (41,7%)
- **Organisatoorne tugi:** planeerimisaeg (31,2%), juhtkonna toetus (29,2%)

Märkimisväärne on seos tulemuste K15 ja K16 vahel: kuigi rühmade suur täituvus on kõige sagedamini nimetatud takistus (54,2%), ei kajastu see toetusmeetmete edetabelis, ent õpetajad keskenduvad sellele, mida on tegelikult võimalik muuta. See näitab pragmaatilist suhtumist: struktuuriliste muudatuste asemel ootavad nad konkreetset tuge, mis aitab neil olemasoleva olukorraga paremini toime tulla. Õpetajate eelistus koolituste ja materjalide kasuks näitab, et nad tajuvad oma pädevuse arendamist kui peamist arenguvõimalust.

Üldiselt näitavad tulemused K11, K9, K10, K18, K15 ja K16, et Tallinna lasteaedade õpetajate pädevusprofiil on erinev: loovuse toetamine on tugev, kuid selgelt on näha arenguruumi sellistes valdkondades nagu probleemi lahendamine, vastutustunne ja mõõdukas üldine enesekindlus. Seda arenguvajadust raskendavad struktuursed takistused, nagu suured rühmad ja ajapuudus, kuid lasteaedade õpetajad ise ootavad eelkõige praktilist koolitust, kolleegidevahelist kogemuste vahetamist ja metoodilisi materjale.

3.4 Arutelu

Uurimistöö eesmärgiks oli uurida lasteaiaõpetajate rolli eelkooliealiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamisel ning analüüsida, kuidas nad seda rolli mõistavad, hindavad ja aktsepteerivad ning milline on nende valmisolek ja pädevus selle elluviimiseks.

Esimene uurimisküsimus oli suunatud sellele, et selgitada välja, kuidas mõistavad ja hindavad lasteaiaõpetajad oma rolli eelkooliealiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamisel. Uuringu tulemused näitasid, et õpetajad seostavad ettevõtlikkust kõige sagedamini algatusvõime, koostöö ja loovusega, mis ühtib *EntreComp* raamistiku käsitlesega, mille kohaselt ettevõtlikkus on universaalne elupädevus, mis hõlmab ideid, ressursse ja tegutsemisvõimet (Bacigalupo et al., 2016). Märkimisväärne tulemus ilmnis ettevõtlikkuse mõtestamise ja kõige olulisema arendatava omaduse võrdluses: kui ettevõtlikkuse mõistmisel seostasid õpetajad seda eelkõige algatusvõimega, siis nimetas peaaegu pool vastanutest julgust kõige olulisemaks arendatavaks omaduseks. See tulemus viitab sellele, et õpetajad peavad laste julguse puudust peamiseks takistuseks ettevõtliku mõtlemise arendamisel. Ilma julguseta ei saa laps iseseisvalt eksperimenteerida ega algatust üles näidata. Ehrlin, Insulander ja Sandberg (2015) leidsid samuti, et laste enda algatusel põhinev tegevus ja tähenduslikud õpituatsioonid mõjutavad ettevõtlikkuse kujunemist positiivselt. Õpetajad hindasid oma rolli kõrgelt, enamik pidas oma rolli ettevõtlikkuse arendamisel väga oluliseks ning ettevõtlikkuse arendamist lasteaias vajalikuks. See on kooskõlas Schihalejev (2011, lk 30) tähelepanekuga, et iga õpetaja kujundab teadlikult või alateadlikult laste väärtushinnanguid ning käesoleva uuringu õpetajad teevad seda teadlikult.

Teine uurimisküsimus oli suunatud sellele, kui suur on õpetajate tahe ja võimalused kasutada oma töös õppemeetodeid, mis soodustavad eelkooliealiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamist. Tulemused näitasid, et kuigi õpetajate valmisolek ja võimed olid positiivsed, olid need märkimisväärselt madalamad võrreldes nende üldise hoiakute ja rolli hindamisega. See lõhe hoiakute ja praktilise rakendamise vahel on uurimistöö üks keskseid leide. Sarnast vastuolu on kirjeldanud ka Ehrlin, Insulander ja Sandberg (2015), kelle uuring näitas, et ettevõtlik lähenemine nõuab õpetajatelt märkimisväärselt rohkem etteplaneerimist ja paindlikkust, mis võib raskendada selle järjepidevat rakendamist igapäevases töös. Õppemeetodite osas kasutavad Tallinna lasteaedade õpetajad ettevõtlikkuse arendamiseks kõige sagedamini mängulist õpet ja rühmatööd, mis on

kooskõlas Alushariduse riikliku õppekava (2008) põhimõttega, mille kohaselt on mäng eelkooliealiste laste jaoks peamine tegevusvorm ja loomulik õppimisviis. Murray (2024) rõhutab samuti, et mäng on varases lapseas ettevõtliku hoiaku kujunemise loomulik alus. Samal ajal kasutab probleemiõpet vaid iga neljas õpetaja, mis vastab ka oskuste arengu hinnangutele: probleemilahendamist peetakse selles valimis kõige keerulisemaks arendatavaks oskuseks. Wood, Bruner ja Ross (1976) kirjeldasid, et efektiivne tugisüsteem (*scaffolding*) eeldab õpetajalt oskust astuda tagasi just siis, kui laps on valmis iseseisvalt edasi liikuma, probleemõpe nõuab just sellist pedagoogilist enesekindlust, mida paljudel vastajatel veel piisavalt ei ole.

Kolmas uurimisküsimus oli suunatud sellele, et selgitada välja, millised on õpetajate hinnangul nende pädevused ja arenguvajadused ettevõtliku mõtlemise toetamisel. Tulemused näitasid selget suundumust: mida konkreetsemaks küsimus muutus, liikudes üldistest hoiakutest igapäevase enesekindluse juurde, seda madalamad olid hinnangud. See viitab sellele, et tegemist ei ole motivatsiooni- ega hoiakuprobleemiga, vaid pigem praktiliste pädevuste ja meetodiliste teadmiste puudusega. Eesti Uuringukeskuse (2025) raporti kohaselt toob järjepideva ettevõtlikkuse arendamise toetuse puudumine kaasa nii laste kui ka õpetajate passiivsuse. Oskuste profiilis paistis loovus selgelt silma kui kõige kergemini arendatav oskus, samas kui probleemilahendus, vastutustunne ja koostöö osutused kõige keerulisemateks. Murray (2024) rõhutab, et ettevõtlikkuse tõhus arendamine varases lapseas nõuab tegevuste sihipärast planeerimist, mitte üksnes vaba mängu ning see selgitab, miks loovus, mis on loomulikult integreeritud lasteaia igapäevastesse tegevustesse, tundub arendatavam, samal ajal kui süstemaatilisemad oskused jäävad tahaplaanile. Õpetajad nimetasid suurte rühmade ja ajapuuduse peamisteks takistusteks. Õpetajate toetusvajaduste osas eelistavad õpetajad praktilisi koolitusi, näidistunde ja meetodilisi materjale, mis peegeldab pragmaatilist lähenemist. Nad soovivad konkreetset tuge, mis aitab neil olemasolevates tingimustes ülesannetega paremini toime tulla, mitte üksnes teoreetilisi teadmisi ettevõtluse tähtsusest.

Õpetajate toetusvajaduste ja enesekindluse taseme analüüs, milles võeti arvesse tööstaazi ja vanust, tõi esile selge seaduspärasuse: algajad õpetajad (kuni 1 aasta tööstaaziga) näitasid kõige madalamat enesekindluse taset nii oma algatusvõime hindamisel (K11 keskmine skoor 1,88/4) kui õppetegevuse planeerimisel (K18 keskmine skoor 2,75/4), vajades samas tuge peaaegu kõigis kategooriates, eelkõige juhtkonna tuge (87,5 %), näidistunde (87,5 %) ja meetodilisi materjale (87,5 %). Seevastu olid üle 20-aastase

tööstaažiga õpetajad kõige enesekindlamad ja olid ainus rühm, mille osa (6,1 %) ei vajanud üldse lisa tuge. Vanuse järgi näitasid 55-aastased ja vanemad õpetajad kõrgemat enesekindlust (K11 keskmine skoor 2,66/4), samas kui alla 25-aastased õpetajad hindasid oma enesekindlust kõige madalamaks (K11 keskmine skoor 2,00). See tulemus on kooskõlas Bandura (1997, lk 80) enesetõhususe kontseptsiooniga, mille kohaselt kujunevad tugevad eneseusalduse uskumused eelkõige läbi isiklike valdamiskogemuste (*enactive mastery experiences*) - st õnnestumiste, mis annavad autentset tõendust enda võimekusest. Sellise kogemuse puudumisel on algajate õpetajate enesetõhusus kergesti kõikumisele altis, eriti kui ebaõnnestumised tekivad enne, kui eneseusaldus on veel kinnistunud.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli uurida lasteaiaõpetajate rolli eelkooliealiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamisel ning analüüsida, kuidas nad seda rolli mõistavad, hindavad ja aktsepteerivad ning milline on nende valmisolek ja pädevus selle elluviimiseks. Uurimuse teoreetiline osa näitas, et ettevõtlikkust käsitletakse tänapäeval universaalse elupädevusena, mis hõlmab loovust, algatusvõimet, vastutustunnet ja probleemilahenduskust ning selle arendamisega tuleks alustada juba lasteaias. Lasteaiaõpetaja roll selles protsessis on otsustav: ta on keskkonna looja ja eeskuju, kelle hoiakud peegelduvad otseselt laste arengus. Uuringu teoreetiline alus hõlmas Vygotski lähima arengutsooni teooriat, Woodi, Bruneri ja Rossi tugisüsteemi (*scaffolding'u*) kontseptsiooni, Bandura sotsiaal - kognitiivne teooria ja selles kujunenud enesetõhususe kontseptsiooni ning *EntreCompi* ettevõtluspädevuse raamistikku. Uurimuse empiirilises osas kasutati kvantitatiivset meetodit. Ankeetküsitlus, milles osales 96 õpetajat Tallinna munitsipaallasteaedades, viidi läbi 2026. aasta jaanuari - ja veebruarikuu jooksul.

Vastusena esimesele uurimisküsimusele selgus, et Tallinna lasteaedade õpetajad mõistavad ettevõtlikkust tervikliku pädevusena: kõige sagedamini seostati seda algatusvõimega, loovusega ja koostööga. Peaaegu pooled vastanutest nimetasid julgust kõige olulisemaks arendatava omadusena, mis näitab, et õpetajad peavad laste julgusetust peamiseks takistuseks ettevõtliku mõtlemise arendamisel. Õpetajad hindasid oma rolli väga kõrgelt – 97,9% pidasid seda suureks ja 94,8% pidas ettevõtlikkuse arendamist lasteaias oluliseks.

Teisele uurimisküsimusele vastates ilmnes märkimisväärne lõhe hoiakute ja praktilise rakendamise vahel: kuigi peaaegu kõik õpetajad pidasid oma rolli suureks, hindasid vaid 65,6 % oma tegelikku tahet ja võimalusi positiivselt. Kõige sagedamini kasutati mängulist õpet ja rühmatööd, samas kui probleemõpet kasutas vaid iga neljas õpetaja. See seos kajastub ka oskuste profiilis: probleemilahendust peetakse kõige raskemaks oskuseks ning seetõttu kasutatakse seda meetodit harvem.

Kolmanda uurimisküsimuse vastustes oli märgata selget tendentsi hinnangute langemisele: mida konkreetsemaks küsimus muutus, seda madalamad olid positiivsed hinnangud - 97,9 %-lt rolli suuruse hindamisel kuni 52,1 %-ni, kui hinnati üldist enesekindlust. See viitab sellele, et tegemist ei ole motivatsiooni- ega hoiakuprobleemiga, vaid praktiliste pädevuste ja meetodiliste teadmiste puudusega. Loovust peetakse selgelt kõige lihtsamini

arendatavaks oskuseks, samas kui probleemilahendus ja vastutustunne osutusid kõige keerulisemateks. Õpetajate toetusvajaduste analüüs tööstaaži järgi kinnitas, et algajad õpetajad vajavad kõigis kategooriates kõige rohkem toetust, samas kui pikaajalise töökogemusega õpetajad olid enesekindlamad. See on kooskõlas Bandura enesetõhususe kontseptsiooniga, mille järgi kujunevad tugevamad enesetõhususe uskumused pikemaajaliste valdamiskogemuste tulemusel. Õpetajad eelistavad toetusvormidena praktilisi koolitusi, näidistunde ja metoodilisi materjale, mis peegeldavad pragmaatilist lähenemist.

Käesoleva töö peamiseks piiranguks on see, et uuringus osalesid ainult Tallinna munitsipaallasteaedade õpetajad, seetõttu ei saa selle tulemusi laiendada kogu Eestile tervikuna. Tulevastes uuringutes oleks otstarbekas kaasata õpetajaid erinevatest piirkondadest ning kombineerida kvantitatiivseid meetodeid kvalitatiivsete intervjuudega, mis võimaldaks õpetajate kogemusi sügavamalt mõista. Praktilise soovitusena saab tuua välja järgmist: lasteaedades on oluline kujundada süsteemne tugistruktuur, eriti algajate õpetajate toetamiseks. Õpetajatele on vajalik pakkuda konkreetseid metoodilisi vahendeid, mis toetavad samuti probleemi lahendamise oskuse ja vastutustunde kujunemist igapäevases töös.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Arro, G., Jaani, J., Loogma, K., Malleus, E., Titov, E., Toding, M., Täks, M., & Venesaar, U. (2018). *Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine Eestis*. Haridus- ja Noorteamet.
<https://ettevotlusope.edu.ee/ettevotlikkuse-ja-ettevotlusoppe-susteemne-arendamine-eestis/>
Kasutatud 1.04.2026
- Alushariduse riiklik õppekava. (2025). *Riigi Teataja*.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/113082025001> Kasutatud 1.04.2026
- Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., & Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The Entrepreneurship Competence Framework*. European Commission, Joint Research Centre.
<https://eige.europa.eu/resources/lfna27939enn.pdf> Kasutatud 1.04.2026
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W. H. Freeman.
- Eesti Kaubandus-Tööstuskoda. (2010). *Ettevõtlusõppe edendamise kava „Olen ettevõtlik!”*. <https://www.slideshare.net/slideshow/olen-ettevtlik/5550930> Kasutatud 2.04.2026
- Eesti Uuringukeskus. (2025). *Noorte ettevõtlikkuse arendamine ja toetamine Lõuna-Eestis. Uuringu raport*. Tartumaa Omavalitsuste Liit.
https://www.arenguagentuur.ee/userfiles/LEEN_raport_EUK_2025.pdf Kasutatud 1.04.2026
- Ehrlin, A., Insulander, E., & Sandberg, A. (2015). Perspectives on entrepreneurial learning in the early years of education. *Journal of Education and Human Development*, 4(3), 151-159. https://jehd.thebrpi.org/journals/jehd/Vol_4_No_3_September_2015/16.pdf
Kasutatud 1.04.2026
- Ettevõtlik kool. (2011). *Tahan-Suudan-Teen. Ülevaade strateegiast ja elluviimisest praktikas*. Sihtasutus Ida-Viru Ettevõtluskeskus.
- Haridus- ja Noorteamet. (s.a.). *Alusharidusele. Edu ja Tegu programm*.
<https://ettevotlusope.edu.ee/metoodika/alusharidusele/> Kasutatud 03.04.2026
- Hein, I., Jaani, J., Jung, N., Nielsen, K., Owens, A., Säre, E., & Schihalejev, O. (2012).

Kinos, J., & Pukk, M. (2010). *Lapsest lähtuv kasvatus*. TEA Kirjastus.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava. (2008, muudetud 2023). *Riigi Teataja*.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/122032023005> Kasutatud 2.04.2026

Lackéus, M. (2015). *Entrepreneurship in Education: What, Why, When, How*. (OECD Local Economic and Employment Development (LEED) Papers, No. 2015/06). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/cccac96a-en>

Männamaa, M. (2008). *Üldoskuste areng koolieelses eas*. E. Kulderknup (Toim.), Studium

Murray, T. (2024). *The Playful Entrepreneur' Fostering Entrepreneurial Education in Early Childhood Education*. <https://doi.org/10.34719/YWOI3734>

Naumann, C. (2017). A model of entrepreneurial mindset: Concepts, definitions, and interdependencies. *International Journal of Entrepreneurship Education*, 15(2), 147-175. <https://eber.uek.krakow.pl/index.php/eber/article/view/292/pdf> Kasutatud 2.04.2026

Piirimägi, A., Ruusamäe, K., Rooste, H., Jalonen, L., & Goldberg, K. (s.a.). *Ettevõtliku õppe juhendmaterjal 2*. Ettevõtlik Kool.

<https://evkool.hariduskopter.ee/wp-content/uploads/2021/12/Ettev-tliku-ppe-juhendmaterjal-petajale.pdf> Kasutatud 2.04.2026

SA Kutsekoda. (2025). *Õpetaja, tase 6. Kutsestandard*.

<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/11466888> Kasutatud 2.05.2026

Saluvee, K., Peterson, T., Tuuling, L. & Kööp, K. (2026). Lapse arengu toetamisest uue alushariduse õppekava valguses. *Õpetajate Leht*.

<https://www.opleht.ee/2026/02/lapse-arengu-toetamisest-uue-alushariduse-oppekava-valguses/> Kasutatud 06.04.2026

Samad, F., Wondal, R., Mahmud, N., Haryati, H., & Purba, N. (2021). The implementation of 'market day' activities to improve children entrepreneurship at Telkom Preschool Ternate. *Jurnal Kependidikan* 7(3), 511–519. <https://doi.org/10.33394/jk.v7i3.3597>

Schihalejev, O. (2011). *Väärtuskasvatus õpetajakoolituses*. Tartu Ülikooli Kirjastus.

<https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/21330> Kasutatud 03.04.2026

Seikkula-Leino, J., Håkansson Lindqvist, M., Jónsdóttir, S. R., Ólafsdóttir, S. M., & Verma, P. (2023). Developing entrepreneurial society: Have we ignored the opportunities of preschool education? *Education Sciences*, 13(7), 736.

<https://doi.org/10.3390/educsci13070736>

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.

https://w.pauldowling.me/rtf/2021.1/readings/LSVygotsky_1978_MindinSocietyDevelopmentofHigherPsycholo.pdf Kasutatud 2.04.2026

Wood, D., Bruner, J. S., & Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem solving.

Journal of Child Psychology and Psychiatry, 17(2), 89–100.

<https://acamh.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1469-7610.1976.tb00381.x> Kasutatud 2.04.2026

Õunapuu, K. (2015). Ettevõtlikkus on rohkem kui ettevõtlus. *Õpetajate Leht*.

<https://www.opleht.ee/2015/05/ettevotlikkus-on-rohkem-kui-ettevotlus/> Kasutatud 2.04.2026

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

<https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/3538e168-6012-4e90-8484-4bb59be8b14a/content> Kasutatud 2.04.2026

LISA

Lisa 1

Küsimustik

1. Teie vanus:

- ☐ Alla 25
- ☐ 25-34
- ☐ 35-44
- ☐ 45-54
- ☐ 55 ja vanem

2. Teie töökogemus lasteaiaõpetajana

- ☐ kuni 1 aasta
- ☐ 2-5 aastat
- ☐ 6-10 aastat
- ☐ 11-20 aastat
- ☐ üle 20 aasta

3. Teie haridus:

- ☐ Keskkharidus
- ☐ Keskeri-/kutseharidus
- ☐ Bakalaureusekraad
- ☐ Magistrikraad

4. Millise vanuserühmaga Te töötate?

- ☐ Sõimerühm (1,5-3 aastat)
- ☐ Noorem rühm (3-5 aastat)
- ☐ Vanem rühm (5-7 aastat)
- ☐ Liitrühm

5. Mis on sinu jaoks ettevõtlikkus? Too mõni näide oma töölt? _____

6. Millised ettevõtlikkuse omadused on Teie arvates kõige olulisemad arendada eelkoolieas ja miks? _____

7. Kui suur on Teie tahe ja võimalused kasutada oma töös õppemeetodeid, mis soodustavad eelkooliealiste laste ettevõtliku mõtlemise arendamist?

Valige üks variant:

- ☐ Väga suur

- ☐ Pigem suur
- ☐ Mõõdukas
- ☐ Pigem väike
- ☐ Väga väike

8.Kui oluliseks peate laste ettevõtlikkuse arendamist lasteaias?

Valige üks variant:

- ☐ Väga oluliseks
- ☐ Oluliseks
- ☐ Pigem mitte oluliseks
- ☐ Mitte oluliseks

9.Milliste oskuste arendamine lasteaias on teie jaoks kõige väljakutsuvam?

Valige kõik sobivad valikud :

- ☐ Algatusvõime
- ☐ Loovus
- ☐ Probleemilahendus
- ☐ Koostööoskus
- ☐ Vastutustunne
- ☐ Eneseväljendus

10.Milliste oskuste arendamine lasteaias on teie jaoks kõige lihtsam?

Valige kõik sobivad valikud:

- ☐ Algatusvõime
- ☐ Loovus
- ☐ Probleemilahendus
- ☐ Koostööoskus
- ☐ Vastutustunne
- ☐ Eneseväljendus

11.Kui kindlalt hindate oma oskust arendada laste ettevõtlikkust?

Valige üks variant:

- ☐ Väga kindlalt
- ☐ Kindlalt
- ☐ Mõnevõrra kindlalt
- ☐ Pigem mitte kindlalt
- ☐ Üldse mitte kindlalt

12. Milline on lasteaiaõpetaja roll eelkooliealiste laste ettevõtliku mõtlemise

kujundamisel?

Valige kõik sobivad valikud :

- ☐ Toetada laste initsiatiivi
- ☐ Arendada loovust
- ☐ Õpetada probleemide lahendamist
- ☐ Toetada koostööoskust
- ☐ Arendada vastutustunnet
- ☐ Toetada eneseväljendust

13.Kui suur on Teie hinnangul lasteaiaõpetaja roll järgmiste omaduste kujunemisel eelkooliealiste laste seas: initsiatiiv, iseseisvus, vastutus, loovus, probleemide lahendamine, koostööoskus ja eneseväljendus?

Valige üks variant:

- ☐ Väga suur
- ☐ Pigem suur
- ☐ Väike
- ☐ Ei mõjuta

14. Milliseid meetodeid te töös kasutate ettevõtlikkuse arendamiseks?

Valige kõik sobivad valikud :

- ☐ mänguline õpe
- ☐ projektõpe
- ☐ probleemõpe
- ☐ rühmatöö
- ☐ lapse valikuvabadus tegevustes
- ☐ muu: _____

15.Mis takistab teil töös ettevõtlikkuse arendamist?

- ☐ ajapuudus
- ☐ sobivate õppematerjalide puudus
- ☐ vähene koolitus
- ☐ Suured Rühmad
- ☐ Pole takistusi

16.Millist tuge vajate, et tunneksite ennast laste ettevõtlikkuse arendamisel veelgi enesekindlamalt?

Valige kõik sobivad valikud :

- ☐ Praktilised koolitused

- ☐ metoodilised materjalid/juhendid
- ☐ näidistunnid ja parimate praktikate jagamine
- ☐ kolleegide kogemuste jagamine
- ☐ juhtkonna toetus
- ☐ rohkem aega planeerimiseks
- ☐ muu: _____

17. Milliseid samme plaanite astuda tulevikus, et arendada enda oskusi laste ettevõtliku mõtlemise toetamiseks?

Valige kõik sobivad valikud :

- ☐ osalemine täiendkoolitustel
- ☐ metoodiliste oskuste arendamine
- ☐ loovus- ja probleemilahendusoskuste arendamine
- ☐ koostööoskuste arendamine
- ☐ eneseanalüüsi ja refleksiooni arendamine
- ☐ muu: _____

18. Kui kindlalt tunnete end ettevõtlikkust toetavate tegevuste planeerimisel?

Valige üks variant:

- ☐ väga kindlalt
- ☐ pigem kindlalt
- ☐ ebakindlalt
- ☐ väga ebakindlalt

19. Kui palju toetab teie lasteaja juhtkond ettevõtliku hoiakute arendamist ja tegevuste elluviimist?

Valige üks variant:

- ☐ täielikult
- ☐ osaliselt
- ☐ vähesel määral
- ☐ ei toeta
- ☐ ei oska hinnat

20.Kellega te teete koostööd ettevõtlikku mõtlemist toetavate tegevuste elluviimisel?

Valige kõik sobivad valikud :

- ☐ kolleegidega
- ☐ lapsevanematega
- ☐ tugispetsialistidega
- ☐ juhtkonnaga
- ☐ ei tee koostööd

21.Kas olete osalenud koolitustel, mis on seotud ettevõtlikkuse või ettevõtliku mõtlemisega?

- ☐ jah
- ☐ ei

Lisa 2

Tabel 1. Ettevõtlikkuse ideaali sõnastus kooliastmeti

	Ideaali sõnastus	Rõõmus, loov ja julge laps
M Õ T L E B L O O V A L T	On uudishimulik, avatud ja õpihimuline	Tunneb rõõmu mängust; Tahab uurida, esitada küsimusi, avastada ja katsetada iseenda lähiümbruses
	Oskab leida uusi ideid/lahendusi	Matkib mängudes erinevaid rolle; rakendab loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast
	Oskab probleeme loovalt lahendada ning tehtud vigadest õppida	Suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda kaaslastega kokkuleppele
	Oskab märgata ja kasutada globaalseid võimalusi	Teab, et inimesed on erinevad; püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses
A L G A T A B	On motiveeritud ja iseseisev	Kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi; tegutseb iseseisvalt, uudses olukorras täiskasvanu juhiste järgi
	Tahab saavutada parimat	On väljakujunenud eakohased tööharjumused ja soov teha kõike hästi
	Julgeb otsustada ja katsetada	Algatab erinevaid mänge ja arendab tegevusi, selgitab oma arvamusi
	Julgeb mõelda suurelt ja ambitsioonikalt ning seada kõrgeid	Julgeb unistada ja oma unistustest rääkida

J U L G E L T	eesmäärke	
T E G U T S E B	On sihikindel oma eesmärgini jõudmisel	Kavandab ja korraldab oma igapäevategevusi, viib alustatud tegevused lõpuni, on võimeline keskenduma kuni pool tundi
	Oskab ennast ja ümbritsevat ning tehtud valikuga kaasnevaid tagajärgi adekvaatselt hinnata	Saab aru lihtsamatest seostest (nt põhjus-tagajärg), tajub esemaid, sündmusi ja nähtusi tervikuna, rühmitab neid erinevate tunnuste alusel
	Oskab teadlikult kavandada ja kasutada ressursse	Kasutab mängudes erinevaid vahendeid heaperemehelikult ning tegevuse lõppedes koristab enda järel
A R U K A L T	Oskab luua suhteid ja teha koostööd	Kasutab arutlevat dialoogi, saab kuuldust aru, tahab ja julgeb suhelda ning loob sõprussuhteid, osaleb ühistegevustes
V A	Arvestab inimeste ja keskkonnaga enda ümber	Hoolib teistest inimestest ja ümbritsevast keskkonnast, teeb vahet hea ja halva käitumise vahel, oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ja muudab oma käitumist vastavalt

S		tagasisidele
T		
U	Tegutseb vastutustundlikult	Järgib kokkulepitud reegleid ja käitumisnorme, teab, mis võib olla tervisele kasulik või kahjulik ja kuidas ohutult käituda, püüab osutada abi ja küsib vajadusel ka ise
T		
A		
B	Tuleb toime ebaõnnestumisega ja määramatusega	Tunneb rõõmu õnnestumisest ja tuleb toime pettumustega, suudab oma tundeid kirjeldada ning tugevaid emotsioone, nt rõõmu ja viha sobival viisil väljendada
J		
A		
H		
O		
O		
L		
I		
B		

Allikas: Ettevõtluse edendamise kava (2010). Autori koostatud.